

REPERTOÁROVÁ PŘÍLOHA AMATÉRSKÉ SCÉNY

JEŠTĚ HRSTKA OŘÍŠKŮ

Soutěžní Oříšky pro Popelku (patnáct původních her určených dětem) jsme už před časem rozlouskli, jádra vyloupali, některé ocenili a ve známost uvedli už loni v listopadu. Přesto si myslím, že přece jen zbývá něco málo dodat.

První ročník této soutěže proběhl před čtyřmi roky. Tehdy se sešlo dvacet textů, ale výsledek byl stejný jako tentokrát: první cena nebyla udělena. Je totiž vyhrazena pro dílo nadprůměrné, které dokáže nabídnout inscenátorům spolehlivý základ promyšleného a dovršeného tvaru. S takovým jsme se nesetkali. Není divu, dramatické spisování je disciplína tvrdá, pracná a náročná, neslevuje nic, ani když jde o dětské obecenstvo.

Pro veřejnost cena druhá znamená ovšem v rámci soutěže místo první. Získala ho dramatizace staré krásné pohádky **Pták Ohnivák a liška Ryška**. A to proto, že příběh je tu zajímavě domyšlen a prohlouben prostřednictvím dvojediné bytosti lesní víly a lišky, bytosti mateřské, která trpělivě vede dobrosrdečného a zbrklého chlapce cestou, na níž dozrává v muže. Jestliže se tento text zbaví balastu šaškovských moudrů a dovysvětlování, jestliže se vynechají retardující a dost klopotně veršované písně, nabídne inscenátorům možnost poskytnout dětem nejen příběh sám o sobě, ale i tušení jakéhosi přesahu.

Náš Otesánek se přehlédnout nedal. Nápad vyložit známého Otesánka jako obraz dítěte, které se učí pojmenovávat, vstřebávat všechno kolem sebe tím, že to polyká, a promítnout ho na pozadí láskyplné rodiny, ozvláštněné metaforou fléten, je skutečně originální. Text stojí za intenzivní další práci na oproštění dialogů, pečlivém zvažování každé repliky, zda opravdu může nést metaforický význam. A také na omezení enormních nároků na loutkářsko-výtvarné řešení. Ovšem kdyby se to skutečně povedlo, pak by inscenace, běda, nemohla být adresovaná dětem. Dvojí časovou rovinou a předivem metafor by přesáhla možnosti dětského vnímání.

Strašidýlko z Metrwilu představuje dobrý podklad pro zábavnou, řekněme klauniádu, a těch není nikdy dost. Potřebujeme ovšem ještě koncentrovat dialog a přesně ho rytmitizovat, zvýraznit dějovou osnovu. Nemůžeme ovšem zatajit, že to je text rizikový. Při dobré zlé vůli by také mohl být realizován jako jedna hrůza komiky zvané „tlustá“. Kdyby tak bylo možné zavázat případného režiséra přísahou, že to celé nechá jen lehece a hravě přeshumět přes scénu, že donutí herce, aby udrželi rovinu prosté veselosti a nevyráběli násilnou komiku.

Ostatně, takto zavázat bychom měli asi režiséry víc. Kromě tří oceněných zbývá ještě dvanáct textů v různých stupních hratelnosti, až nehratelnosti. Vůbec nepochybuji, že se některé z nich, pokud jejich autoři mají blízko k určitému souboru, objeví na scéně bez našeho požehnání. Jeden ze soutěžních textů už má prověrku jevištěm za sebou několik let. O Šípkové Růžence aneb Kouzelné divadlo. Viděla jsem tu inscenaci a dobře si pamatuji, že tenkrát děti nijak zvlášť nepobavila, spíš naopak, a že na adresu textu samého bylo vzneseno dost připomínek. Jak se ukázalo zbytečně.

Když jsme u těch Růženek, i tentokrát, stejně jako v prvním ročníku, se sešly hned dvě dramatizace. Ta druhá se jmenuje **Jak to bylo s Růženkou**. Je důsledně odkouzlena a vzdělána na půdorysu frašky. Nešpatně, poskytuje dost příležitostí k rozehrání hybných a účinných komických situací. Bohužel je však zaplavena spoustou zbytečných řečí, vtípků, omílání dávno řečeného. Razantně proškrtáno by se to dalo zahrát jako příspěvek k málem už masovému tažení s cílem přimět děti, aby ko-

nečně zapoměly, že Šípková Růženka bývala pohádkou s tématem osudovosti.

První ročník soutěže měl přísné zadání: výhradně pro živé herce, bez loutek. Tehdy jsme se s lítostí museli vzdát nejhezčího textu, protože se provinil maňásky. Tentokrát by tak striktní vymezení už ani nebylo možné. Spotřeba panáček značně vzrostla. Logická nutnost využít loutku se objevuje jen jednou – v Otesánkovi. Jinak jsou loutky zapojovány spíš náhodně než promyšleně, někde jsou úplně zamlčeny, přesto že určité situace po nich přímo volají. Ležerní zacházení s loutkou, nepřesná autorská představa o její specifické významotvorné síle je nešvar, škodlivý víc, než se na první pohled zdá. V souvislosti s loutkami se připomněl ještě jeden soutěžní text, který by stál za pozornost: báčhorka **O víle, která neuměla tančit**. Je to poskládáno jakoby jen z úryvků, tak trochu ber kde ber, nespojitých, místo jednoho souvislého příběhu se tu setkávají příběžičky tři a jeden náhodou. Ale právě tato tékavá fantasie má těžko definovatelný punc dneška. A je to jediný text, který bezprostředně zachycuje současnost v jevech dětem dobře známých, jako jsou soutěže hudebních skupin, sprejeři apod. Jestli smím radit, doporučila bych autorovi, aby si našel šikovného režiséra alternativně loutkářského souboru a spolu s ním dopracoval své dílo právě tímto směrem.

Patnáct soutěžních textů upozornilo na povážlivý fakt: z her pro děti, které se tak či onak opírají o pohádku, mizí to hlavní, na čem étos pohádek i tisíciletých legend stojí – hrdina. Velkodušný, statečný a činorodý člověk, který prostě nemůže přejít netečně kolem sebe neštěstí či nespravedlnosti, který bez ohledu na riziko dobývá na zlém světě pro lidi to nejcennější, lásku a spravedlnost. Nemusí to být vždycky princ a nemusí být vždycky vážný, ale musí prokázat rytířského ducha. To je to, co děti poutá, čemu fandí, s čím se ztotožňují a co jim zprostředkovává povzbuzující prožitek.

Mezi soutěžními texty bylo osm buď přímo dramatizací konkrétních pohádek, nebo příběhů s volně použitými pohádkovými motivy. Ale hrdina, kterého děti tolik potřebují, jediný, mladý princ v Ptáku Ohniváku a Lišce Ryšce. Nikdo víc. O spícím štěstí: lenoch bez špetky humoru se vydá hledat své štěstí a najde ho tím, že lenochem být přestane. O kupci Myšákově: chudý kupecký synek začíná s chciplou myší a díky neutuchající pili a mimořádné obchodnické zdatnosti se domůže jmění. Lásky v čarovném klubičku: zamilovaný párek je „zkoušený“, to znamená manipulovaný čarodějnicí, z toho se tedy hrdina zrodit nemůže. O třech zakletých princeznách: za prince, nafoukaného ňoumu, obstarává povinné a nijak zvlášť nebezpečné osvobození šašek spíš řečmi než činy. O Šípkové Růžence aneb Kouzelné divadlo: skoro na poslední chvíli vykouzlí čarování schopné hodiny na třetí pokus přijatelného prince, aby mohla být Růženka probuzena políbením. Jak to bylo s Růženkou: princ je naiva a nešika, ale aspoň je odhodlaný – to už je něco!

Pohádkový hrdina je aktivní ztělesnění „dobra“, které, jak všeobecně známo, vždycky zvítězí v boji se zlem. Naše děti si ho zřejmě moc neužijí.

Když autor odevzdává svůj rukopis profesionálnímu divadlu, považuje ho za hotový. Ale dramaturg ho přijímá jen jako první verzi, na které se bude dál pracovat – tu více, tu méně – tak, aby tento před důležitý základ inscenace byl co nejspolehlivější. Amatérským dramatikům tato konfrontace chybí. V soutěži se objevily nejen tři, ale ještě nejméně dvě další slibné, první verze. A mě dost trápí otázka, co s nimi bude dál. Kdo pomůže autorům ochotným i potencionálně schopným napsat hru pro děti, aby své dílo dopracovali do čistého, celistvého tvaru? Jistě, zkušený dramaturg, ovládající dramatickou techniku, může daný text „přeorát“. Jenže to nemá perspektivu. Víc než jednou za tři roky jednu dobrou hru pro děti. Potřebujeme autory, kteří se je naučí psát.

Alena Urbanová

OŘÍŠKY PRO POPELKU K ROZLOUSKNUTÍ

V květnu 2000 byl vyhlášen 2. „ročník“ autorské soutěže Oříšky pro Popelku. Jejím záměrem bylo iniciovat a podpořit vznik nových textových předloh pro činoherní divadlo pro děti a rozšířit tak nevelký rezervoár kvalitní dramatiky určené dětskému publiku. Soutěže se mohli zúčastnit autoři starší osmnácti let s původní hrou nebo dramatinizací literární předlohy v českém jazyce. Soutěž byla anonymní.

Do uzávěrky v říjnu 2002 se přihlásilo 12 autorů s 15 dramatickými texty. Odborná porota složená z dramaturgů (Mgr. Pavlína Morávková, Alena Urbanová a Mgr. Vladimír Zajíc) poté soutěž vyhodnotila. První cena nebyla udělena, zato byly uděleny dvě druhé. Obdrželi je Petr Lněnička z Prahy za hru Strašidýlko z Metrwillu a Jindřiška Netrestová z Prahy za dramatinizaci pohádky Pták Ohnivák. Dále byla udělena jedna třetí cena Haně Galetkové z Kunovic za dramatinizaci pohádky Náš Otesánek. Oficiální vyhlášení výsledků soutěže s předáním finančních cen se uskutečnilo při loňské národní přehlídce amatérského činoherního divadla pro děti POPELKA v Rakovníku. Blíže o textech, kterými byla soutěž Oříšky pro Popelku obeslána, viz článek Aleny Urbanové v tomto čísle AS.

V podmínkách soutěže byl i příslib jejího vyhlášovatele (IPOS-ARTAMA) vydání oceněných prací tiskem. Aby tato podmínka došla naplnění, především však, aby se divadelním souborům dostaly hry do rukou a jejich prostřednictvím na jeviště, připravili jsme je k tisku na stránkách Amatérské scény, její repertoárové přílohy.

V tomto čísle uvádíme k vaší pozornosti první dva texty, dvě dramatinizace známých pohádek. Ke každé z nich připojujeme dramaturgický pendant. Uvítají ho především ti, kdo se rozhodnou hru realizovat na jevišti. Naleznou v něm upozornění na kvality textu, které by bylo při inscenování dobré využít, ale také poukázání na úskalí textové předlohy. To je pro dosažení žádoucího inscenačního výsledku potřeba mít na zřeteli. Dramaturgické pendanty budou potencionálním inscenátorům pomůckou i tím, že pojmenovávají konkrétní problémy, s kterými se při jevištní realizaci budete potýkat, nabádají k jejich řešení a někdy řešení i nabízí. Platí tu ono tolikrát opakované a vztahované na celý rezervoár dramatiky pro děti, že je nutné provést pečlivou dramaturgickou přípravu textu. Žádný Shakespeare píšící hry pro děti se nenarodil. Ušetříte sobě a celému vašemu divadelnímu kolektivu mnoho času při práci na jevišti a vytvoříte základní předpoklad ke zrodu dobré inscenace.

Konatky na autory jsou k dispozici na IPOS-ARTAMA Praha u dr. Milana Strotzera, tel. 221 507 956-7, e-mail: mistr@ipos-mk.cz.

Jako první otiskujeme hru – dramatinizaci pohádky **Náš Otesánek**. Její autorkou je **Hana Galetková**. Pochází z Uherského Hradiště, kde také vystudovala gymnázium a poté učila angličtinu. Navštěvovala zde literárně dramatický odbor Lidové školy umění (nyní ZUŠ) a byla členkou jeho divadelního kolektivu vedeného Igorem Stránským, nynějším ředitelem Slováckého divadla. Před šesti lety absolvovala JAMU v Brně v oboru dramaturgie. V průběhu studia na JAMU vedla LDO ZUŠ v Uherském Hradišti. V současnosti pracuje jako dramaturgyně Divadla loutek v Ostravě. Hana Galetková je autorkou dvou divadelních her – *Nášeho Otesánka* a hry *Andělův betlém*, kterou napsala pro Studio Z Městského divadla ve Zlíně. Spolu s ředitelem ostravského Divadla loutek Tomášem Volkmerem napsala knížku *Andělovy pohádky*.

Druhou hrou v této příloze, vzešlou z autorské soutěže Oříšky pro Popelku, je dramatinizace pohádky **Pták Ohnivák**. Její autorkou je **Jindřiška Netrestová** z Prahy. Jedná se o dramatickou prvotinu mladé absolventky střední ekonomické školy, která v současnosti pracuje jako sekretářka. J. Netrestová má s divadlem více jak desetiletou zkušenost nabytou v LDO ZUŠ a v pražském divadelním souboru Rachtámiblatník při ZUŠ Taussigova.

Milan Strotzer

JINDŘIŠKA NETRESTOVÁ PTÁK OHNIVÁK (NA MOTIVY K.J. ERBENA)

Věnováno mému kamarádovi
Zbyňku Beranovi

Osoby:

Pták Ohnivák
Král
Albert
Vladan
Radovan, stařec
Lesní královna, Liška Ryška
Král (ovna) Zlatého království
Král (ovna) Podzemního království
Čarodějka z Černého zámku
Černý šašek
Lesanka
Víly, tanečnice ze Zlatého zámku
Stráž (lze řešit hlasem ze zákulisí)

I. dějství

1. scéna

Království Lesní královny.

V nočním šeru tančí víly z družiny Lesní královny. Spolu s nimi tančí i Lesanka, dcera Lesní královny. Najednou se přizene vichřice, která odnese Lesanku. Víly přivolají Lesní královnu, hledají Lesanku, ale marně. Celým lesem se v ozvěnách vrací volání Lesní královny. V tom se ozve zlý smích a hlas Čarodějky z Černého zámku.

Čarodějka: Marně voláš svou dceru, Lesní královno. Zaklela jsem ji do mého zámku.

Lesní královna: Přijdu si pro ni!

Čarodějka: (*smích*) Jak? Vždyť jsi ztratila kouzelnou harfu. Bez ní mě neporazíš! Mám Lesanku a do roka a do dne budu Paní přírody! (*smích*)

Lesní královna zoufale klečí na zemi. Lesní víly se k ní tiše přiblíží a snaží se ji utěšit. Královna se rozhodne vstoupit do světa lidí. Jen tam může najít pomoc.

Lesní královna: Musím vyhledat pomoc ve světě lidí. Jen odvážný člověk s dobrým srdcem může zachránit Lesanku a najít kouzelnou harfu.

Lesní královna kouzlem otevře hranici mezi jejím královstvím a světem lidí, aby tam našla člověka, který ji pomůže. Vstoupí do královské zahrady, kde roste kouzelná jablonoň, která nese zlatá jablíčka.

2. scéna

Zahrada je ponořená ve tmě. Vyjde měsíc a ozáří strom se čtyřmi zlatými jablky. Lesní královna stojí tiše v rohu zahrady. Najednou se celou zahradou rozezní ptáčí zpěv a na scénu vletí (vtančí) Pták Ohnivák.

Krouží okolo stromu a za chvíli se přiblíží, zvědavě ho obchází a potom vezme jedno zlaté jablko do křídel a odletí. S nadcházejícím svítáním odchází i Lesní královna.

3. scéna

Nad zahradou vyjde slunce a ozáří strom, na kterém jsou už jen tři zlatá jablka. Za zvuku fanfár přichází král v doprovodu svých tří synů.

Král: Zase jedno jablko chybí!
Radovan: A zrovna to nejkrásnější.
Vladan: A nejzlatější.
Albert: Na co máme hradní stráž?
Vladan: Když neuhlídají ani královskou zahradu, jak potom mají uhlídat nás!
Albert: To já bych si s tím zlodějem jinak poradil. (Pohrává si s mečem a zkouší jeho ostrí.)
Král: Nu dobrá, synu, když jsi tak odvážný... Hlídej tedy zlatý strom tuto noc.
Albert: Já, já...
Král nečeká na odpověď a odchází. Radovan jde s ním, ale Vladan se přitočí k Albertovi.
Vladan: No to sis to zavařil.
Potom i oni odcházejí za králem a Radovanem.

4. scéna

Je noc, v potměšilé zahradě stojí strom ozářený měsícem. Přichází Lesní královna a opět se tiše postaví do rohu zahrady. Přichází princ Albert obtěžkaný zbrojí. Je nejstarší z králových synů a je přesvědčen, že se jednoho dne stane králem. Posadí se naproti stromu a rozloží zbroj okolo sebe. Je rozčilený a uražený, že musí hlídat kouzelnou jablkoň.

Albert: Copak tohle je nějaká práce pro prince?
Podřimuje. Občas se ze spánku vytrhne, než usne hlubokým spánkem. Najednou se zahradou rozezní zpěv a objeví se Pták Ohnivák. Opatrně krouží po zahradě, všimne si prince, zvědavě si ho prohlíží a nakonec se přiblíží ke stromu a tiše odletí ze zahrady i se zlatým jablkem. Odchází i Lesní královna. Albert není člověkem, kterého hledá. Nad zahradou vyjde slunce a probudí Alberta. Ten vyskočí a uvidí, že opět jedno zlaté jablko zmizelo. V tu chvíli na zahradu vejde král a oba princové.
Albert: Odpusť, otče, že jsem neuhlídal zlaté jablko. Bojoval jsem jako lev, ale ten zloděj byl veliký jako obr. Ani celá armáda by ho neporazila.
Vladan: A nebyl asi takhle veliký? (Asi jako desetileté dítě.) A nevypadal jako zahradníkův Tonda?
Albert se vrhne na Vladana. Král je zadrží.
Král: Přestaňte! (k Vladanovi) Tuto noc budeš hlídat ty! Snad budeš strážit lépe.
Vladan: Ale otče...!
Král: Už jsem řekl!
Všichni společně odcházejí.

5. scéna

Zahrada je opět ve tmě, jen měsíc ozařuje strom se dvěma zlatými jablky. V rohu zahrady stojí Lesní královna. Přichází Vladan, prostřední z bratrů, třesoucí se strachy. Tiskne k sobě deku a koš s jídlem. Vyděšeně se rozhlíží a každou chvíli se něčeho lekne. Nakonec

se usadí naproti stromu, urovná deku a začne jíst a pít.

Vladan: No ještě aby to s tím obrem tak byla pravda. (Zahouká sýček, princ se lekne a schová hlavu pod deku.)
Vladan: (Pomalou vykoukne.) Vždyť já se vůbec nebojím... jenom se musím schovat pod deku, aby si mě ten obr nevšiml. Až se přiblíží ke stromu, tak, táááák, tá... á...á-ááááááá. (Usne).
Zahradou se opět rozezní zpěv a objeví se Pták Ohnivák. Opatrně krouží, všimne si prince, zvědavě si ho prohlíží a nakonec se přiblíží ke stromu a tiše odletí ze zahrady i se zlatým jablkem. Lesní královna odchází. Ani Vladan není člověkem, kterého hledá.
Nad zahradou vyjde slunce a ozáří strom, na kterém zbylo už jen jedno zlaté jablko. Do zahrady vejde král a oba princové.
Král: Vstávej lenochu! Taky jsi viděl obry?
Vladan: (Zmateně se vymotá z deky a ještě ospale povídá.) I kdeže obry, nějaké kouzlo. Jak jsem vešel do zahrady, začala mi těžknout víčka a ne a ne udržet oči otevřené.
Král: Obři, kouzla, divné věci se dějí v naší zahradě.
Radovan: Zbývá ještě jedno zlaté jablko, třeba ho uhlídám.
Albert: No to se povedlo!
Vladan: Bratříček si troufá!
Král: Jsi ještě příliš mladý. Jak chceš obstát, když ani jeden z tvých starších bratrů jablka neuhlídal?
Radovan: Dovol mi hlídat, určitě to dokážu.
Král: Dobrá, synu, ale buď opatrný.
Radovan: Děkuji, otče.
Všichni společně odcházejí. Bratři se zlomyslně posmívají.

6. scéna

Zahrada je opět ve tmě, jen měsíc ozařuje strom se zlatým jablkem. Lesní královna stojí v rohu zahrady. Přichází Radovan.

Radovan: To by bylo, abych zlodějíčka neuhlídal. Pěkně se schovám a až se objeví,... (Naznačí skok.) skočím na něho.
Schová se. Za chvíli zahradou zazní zpěv a objeví se Pták Ohnivák. Krouží okolo stromu a když zjistí, že je v zahradě sám, přiblíží se ke stromu a začne se natahovat po zlatém jablku. V tu chvíli vyskočí princ z úkrytu a snaží se ho chytit. Na chvíli se mu to podaří, ale nakonec se mu Pták Ohnivák vysmekne a v princově ruce zůstane jen překrásné zlaté pero.
Radovan: Počkej, vrať se!! (Běží za Ptákem Ohnivákem.)
Pták Ohnivák: (Ještě zakrouží nad zahradou.) Marně se snažíš princí! Ptáka Ohniváka nikdo nechytí!
Nad zahradou vyjde slunce a ozáří strom se zlatým jablkem, které Radovan uhlídal. V tu chvíli na zahradu vejde král a oba princové. Lesní královna zůstává stát v rohu zahrady nikým nespátřena. Doufá, že princ Radovan je tím člověkem, kterého hledá. Už dokázal, že obstojí.
Král: Radovane. Tys to dokázal!?
Vladan: Ale kde je zloděj?
Radovan: Zloděje se mi nepodařilo chytit, ale...
Albert: Žádné ale, bratříčku. Myslím, žeš měl jenom štěstí.
Vladan: To my dva jsme zloděje tak vylekali, že se znovu do naší zahrady neodvážil.
Král: Co na to řekneš, Radovane?

Radovan: Víím, kdo odnášel zlatá jablíčka. Byl to pták Ohnivák.
(*Ukazuje králi zlaté pero.*)
Oba princové zvědavě nakukují králi přes rameno.
Král: (*okouzleně*) Je nádherné! Září jako zlato!
Radovan: A jeho zpěv je snad ještě krásnější než jeho peří, otče.
Král: (*Posadí se.*) Říkáš ještě krásnější? (*Zamyšleně si prohlíží zlaté pero.*) Rád bych, aby mi zazpíval.
Albert: Co záleží na zpěvu?
Vladan: Hlavně, že už nám nebude dělat škodu.
Radovan: (*Utrhne ze stromu zlaté jablko a podává ho králi.*) To nemáte radost?
Král: Najednou mě nic netěší. Nechci zlatá jablíčka, jediné po čem toužím, je uslyšet zpěv ptáka Ohniváka.
Radovan: Tatínku, já vám ptáka Ohniváka přinesu.
Albert: Kdepak ho budeš hledat?
Vladan: Lítá bůhví kde po světě.
Král: Dost! Ten, kdo mi ptáka Ohniváka přinese, se stane králem.
Albert: Myslím, že bych měl jít já. Jsem nejstarší a nejsilnější!
Vladan: A já zase nejchytřejší!
Radovan: Hned ráno se vydáme na cestu společně.
Král i se svými syny odchází ze zahrady. Lesní královna už ví, že Radovan je odvážný a má dobré srdce. Na rozdíl od svých bratrů chce najít Ptáka Ohniváka, aby potěšil svého otce, a ne proto, aby se stal králem. Lesní královna přivolá víly, které jí sundají korunu a nasadí masku lišky. Z Lesní královny se tak stává Liška Ryška.

7. scéna

Rozcestí. Lesní víly tančí a otvírají tak lesní říši. Na rozcestí přicházejí Albert a Radovan.

Vladan: (*za scénou*) Alberte, Radovane, počkejte...
Vladan: (*Doplazí se na scénu.*) Putujeme bez přestání celý den... nohy mě nenesou... v břiše mi kručí... (*Posadí se a začne jíst.*)
Albert: (*netrpělivě*) Vstávej lenochu, seber se, nebo tě tady necháme.
Vladan se neochotně zvedá.
Radovan: Jsou tu tři cesty, kterou z nich se vydáme?
Vladan: (*rychle*) S prázdným žaludkem se špatně přemýšlí. (*Zase se posadí a začne jíst.*)
Albert: Tak dobrá. Najíme se a potom uvidíme co dál.
Princové se posadí a začnou jíst. Na rozcestí se objeví Liška Ryška. Zvědavě je obchází, čmuchá. Přijde blíž.
Liška Ryška: Dobrý den vzácní pánové. To to voní. Nemáte kousek pro lišku Ryšku?
Albert: Táhní pryč, nebo ti kožich vyprášíme.
Vladan: Na slaninu si nech zajít chuť.
Oba dva se zvednou a tasí své meče. Albert, který je nejbližší se ožene po Lišce Ryšce mečem. Chce ji zabít. Radovan vyskočí a oba bratry zadrží.
Radovan: Přestaňte, vždyť vám nic neudělala. (*Vezme svůj kousek slaniny a podává ho Lišce.*) Pojď, mě se bát nemusíš.
Vladan: Jsi blázen, bratříčku.
Liška se opatrně přiblíží a vezme si od Radovana slaninu. Potom rychle zmizí v lese. Bratři se posadí. Albert s Vladanem naštvaně pokračují v jídle.
Albert: Mohla být nová čepice.
Vladan: (*po chvíli, s plnou pusou*) Kterou cestu vyvolíme, bratři?

Albert: Jsme tři, cesty jsou také tři. Každý půjdeme jednou. Tak ptáka Ohniváka snáze najdeme.
Radovan: Vyberte si každý cestu, já půjdu tou, která zbude.

8. scéna

V lese. Princ, celý utrmácený, se posadí.

Radovan: Jdu už týden a zatím jsem ani živáčka nepotkal. Ten les se zdá nekonečný. Co asi dělají bratři.
Liška Ryška ho pozoruje.
Liška Ryška: Je ti smutno, princí?
Radovan: Lištičko, copak tu děláš?
Liška Ryška: Přišla jsem ti poděkovat, princí Radovane.
Radovan: Ty mě znáš?
Liška Ryška: Znáám. A taky vím, že hledáš ptáka Ohniváka. (*Radovan chce Lišku přerušit.*) Neptej se princí. Kdo se moc ptá, moc se dozví.
Radovan: Jsi chytrá, ale ptáka Ohniváka najít nedokážeš.
Liška Ryška: Víím kde hledat! Ve Zlatém království! Pojď, čeká nás dlouhá cesta.

II. dějství

1. scéna

V zámku královny Zlatého království. Královna sedí na trůnu, okolo sebe má truhlice s penězi a šperky. Je hloupá a chamtivá. Její moc spočívá jen v jejím bohatství. Trůnním sálem zní hudba a tanečníci tančí pro královnino obveselení. Pták Ohnivák se vrací do zámku. Má strach, protože nepřinesl zlaté jablko. Královna zastaví zábavu gestem.

Královna: Jdeš pozdě, čím vykoupíš své zpoždění? (*Snaží se chovat a mluvit důstojně, ale její hloupost a vztek jsou silnější.*) Kde máš zlaté jablko?!

Pták Ohnivák se choulí, jako když čeká ránu.

Královna: Nic? Jak to, žes neuposlechl příkaz své paní?

Pták Ohnivák: Odpusť mi. Tuto noc hlídal v zahradě nejmladší králův syn. Málem mě chytil!

Královna: (*Vztekle křičí.*) Já potřebuji zlato, hodně zlata!

Pták Ohnivák: Nezlob se, moje paní, zítra zlaté jablko určitě přinesu!

Královna: Jestli ale zklameš, tak ti všechno peří vytrhám!
Královna uhodí Ptáka Ohniváka až upadne. Tanečníci se škodolibě smějí a spolu s královnou odchází z trůnního sálu. Pták Ohnivák zůstane ležet na zemi.

2. scéna

V lese, blízko zámku královny Zlatého království.

Liška Ryška: Tak jsme na místě, Radovane.
Radovan: Pospěšme do zámku.
Liška Ryška: Nechceš si odpočinout po dlouhé cestě?
Radovan: Na to nemám ani pomyšlení. Nemohu se dočkat, až ptáka Ohniváka znovu uvidím.
Liška Ryška: Dál s tebou jít nemohu, ale dám ti dobrou radu. ptáka Ohniváka najdeš v trůnním sále. Budou tam viset dva řetízky, jeden zlatý a druhý stříbrný. Zlatého si nevšímej a Ohnivákovi připni stříbrný, na nic nečekej a utíkej pryč.
Radovan: Děkuji, liško, poslechnu tvou radu.
Princ Radovan odejde.

3. scéna

Trůnní sál Zlatého království. Šero. Pták Ohnivák leží na zemi a spí. Vejde princ Radovan, jde tiše, rozhlíží se. Uvidí Ptáka Ohniváka. Přiblíží se k němu.

Radovan: *(Pohládí spícího ptáka.)* Jak se Ti peříčka lesknou... *(Uvědomí si, že si musí pospíšit.)* Pojďme honem odtud.

Radovan se rozhlédne a uvidí na stěně viset dva řetízky. Jeden zlatý a druhý stříbrný. Vezme stříbrný řetízek, ale nedá mu, aby se na zlatý alespoň nepodíval.

Radovan: Ptáku Ohniváku přeci nemůžu dát stříbrný řetízek. Ten si zaslouží zlatý.

Ve chvíli, kdy se dotkne zlatého řetízku, sál se rozsvítí, Pták Ohnivák se probudí a celým sálem se rozléhá jeho vyděšený křik. Princ chce utéct, ale cestu mu zastoupí královnina stráž. Královna přijde a usedne na trůn.

Královna: Pokusil ses ukrást ptáka Ohniváka. Za to je jen jediný trest: smrt! Mluv, co tě k tomu vedlo?

Radovan: Jsem princ Radovan. V naší královské zahradě roste jablonoň, která nosí zlatá jablka. Pták Ohnivák přilétal každou noc, aby to nejkrásnější odnesl.

Královna: Zlatá jablka se Vám už neztrácejí. Tak proč chceš ptáka Ohniváka?

Radovan: Kvůli otci. Netouží po ničem jiném, než slyšet ptáka Ohniváka zpívat. Jestli mu ho nepřivedu, utrápí se k smrti.

Královna: Pták Ohnivák je nejcennější z mých pokladů. Za nic na světě bych ho nevyměnila, kromě jediné věci. Slyšela jsem že v jednom dalekém království mají kouzelnou harfu, která kdysi patřila Lesní královně. Kdo na ní zahraje, přemůže všechny protivníky. Pokud mi ji přineseš, je pták Ohnivák tvůj.

Radovan: Ale kde takové království najdu? Jestli můj otec neslyší zpěv ptáka Ohniváka, tak...

Královna: *(Skočí Radovanovi do řeči.)* Jestli chceš ptáka Ohniváka, přines kouzelnou harfu. Teď jdi. *Radovan se ukloní a odejde.*

4. scéna

V lese, blízko zámku Královny Zlatého království. Radovan se vrací k Lišce Ryšce. Liška Ryška ví, že Radovan neposlechl její radu a že Královna Zlatého království žádá kouzelnou harfu. Dobře ví, že když se Radovanovi podaří získat harfu, bude moct snadno vysvobodit Lesanku z moci Čarodějky z Černého zámku.

Liška Ryška: *(Předstírá, že je uražená.)* Jak vidím, nedal jsi na moji radu.

Radovan: Promiň, liško Ryško. *(Zkroušeně se posadí.)* Víím, že jsi mi dobře radila, a já se zachoval jako hlupák, ale...

Liška Ryška: *(Předstírá neochotu.)* Co od tebe žádá královna Zlatého království?

Radovan: Kouzelnou harfu. Víš, kde ji hledat?

Liška Ryška: Kouzelná harfa je v Podzemním království. Najdeš ji v královnině komnatě, nad ní na stěně visí dvě mošničky. Jedna z lýka a druhá zdobená zlatem a drahými kameny. Harfu ulož do mošničky z lýka. *(naléhavě)* Tě druhé se nedotýkej, jinak zle pochodíš. *Princ Radovan odejde.*

5. scéna

V královnině podzemní komnatě. Šero, jen kouzelná harfa září, na zdi visí dvě mošničky. Jedna z lýka a druhá zlatem a drahými kameny zdobená. Přichází princ Radovan. Opatrně prochází podzemím, až najde harfu.

Radovan: Docela malá harfička a takovou má sílu?

(Rozhlédne se po místnosti a uvidí dvě mošničky.)

Jak to říkala liška? Harfu dej do mošničky z lýka...

(Vezme mošničku a uloží harfu dovnitř, při odchodu zaváhá a podívá se na zdobenou mošničku.)

Tak vzácný nástroj nepatří do obyčejné mošničky. *(Meč, který drží v ruce, opře o stěnu, vyndá harfu a uloží ji do zdobené mošničky.)*

V tu chvíli začne hřmít. Do podzemí vběhne Královna Podzemního království s mečem v ruce a vrhne se na prince. Podaří se mu uchopit svůj meč, ale královna je silnější a po krátkém souboji mu vyrazí meč z ruky a chce ho probodnout.

Radovan: Zadrž! Prosím! Vyslechni mě!

Královna: *(S mečem stále připraveným k ráně.)* Jak jsi se mohl opovážit dotknout se mé harfy?

Radovan: Jsem princ Radovan. Musím otci přivést ptáka Ohniváka, jinak se utrápí žalem. Jenže toho dostanu jen tehdy, přinesu-li královně Zlatého království kouzelnou harfu.

Královna: Kouzelná harfa je mocná zbraň. Vyměním ji s tebou za vřlu Lesanku, dceru Lesní královny. Unesla ji čarodějka z Černého zámku, aby získala moc nad všemi zvířaty, rostlinami, aby určovala jestli bude den, nebo noc, zima nebo léto.

Radovan: Přivedu ti dceru Lesní královny. Slibuji.

6. scéna

V lese. Radovan se vrací k Lišce Ryšce. Ta se na něho jen mlčky dívá.

Radovan: Promiň, liško Ryško. Zase jsem neposlechl tvou radu.

Liška Ryška: *(smutně)* Radovane, jak ti mám pomáhat, když mé rady neposloucháš?

Radovan: Moc tě prosím, pomoz mi ještě naposledy. Musím najít Lesanku, dceru Lesní královny. Unesla ji čarodějka z Černého zámku.

Liška Ryška: Dobrá! Pomohu Ti! Ale pamatuj, že naposledy. Máš před sebou mocného nepřítele, mocnějšího než si dokážeš představit. Čarodějka ti slíbí, že dostaneš oč žádáš, když uhodneš, kde živou a mrtvou vodu ukrývá. Svůj slib nikdy nesplní, proto musíš najít odpověď co nejrychleji, a pamatuj, že jen živá voda může zrušit Lesančino zakletí.

Radovan: Ty víš kde čarodějka Lesanku ukrývá?

Liška Ryška: Nevím, ale když budeš naslouchat svému srdci, určitě ti poradí.

Přestávka

III. dějství

1. scéna

Trůnní sál Černého zámku. Nad trůnem visí erb čarodějky. V místnosti je obraz Lesanky v životní velikosti. Na trůnu sedí čarodějka a u nohou ji sedí černý šašek. Čarodějka vstane, přistoupí k obrazu a prohlíží si ho.

Černý šašek: *(opatrně)* Povídá se, že Lesní královna zmizela. Už dlouho ji v jejích lesích nikdo nezahlédl.

Čarodějka: Co tím chceš říct?

Černý šašek: Měla bys být opatrná, má paní! Lesní královna se své moci nevzdá snadno.

Čarodějka: Potom tu Lesanka zůstane navždy!
Bušení na bránu.

Čarodějka: Kdo se opovažuje rušit můj klid?

Černý šašek: Asi netuší, co ho tu čeká!

Čarodějka se začne smát a černý šašek se k ní přidává. Znovu se ozve bušení. Čarodějka se přestane smát, ale šašek se směje dál. Čarodějka je rozčilená jeho opovázlivostí.

Čarodějka: *(Vykřikne.)* Tak na co čekáš? Otevři bránu!
Šašek se ponížene uklání a vyběhne z trůnního sálu. Čarodějka zakryje obraz Lesanky černým závojem a posadí se na trůn. V sále se zešeří. Radovan vchází do ztemnělého sálu následován šaškem a rozhlíží se. V tom se rozsvítí světlo.

Čarodějka: Co tě sem přivádí, cizinče?

Radovan: Buďte pozdravena mocná čarodějko, přišel jsem požádat o živou a mrtvou vodu.

Čarodějka: *(smích)* Jsi tak odvážný, nebo hloupý? Živá a mrtvá voda nejsou na rozdávání.

Radovan: Rád si je vysloužím! Řekni co mám udělat?
Čarodějka mlčí. Je udivena jeho opovázlivostí. Přemýšlí, co má Radovanovi odpovědět.

Černý šašek: *(potměšile)* Má paní, dej mu hádanku! Princ je mladý, chytrý, určitě si s ní dobře poradí.

Čarodějka: *(Čarodějce se nápad s hádankou líbí.)*
A když ne... (Oba se rozesmějí, čarodějka se podívá zle na šaška a ten se přestane smát.)
Tvým úkolem bude uhodnout, kde živou a mrtvou vodu ukrývám. Dobře poslouvej následující slova:

V kouzelném kruhu odpověď ukrytá,
kde jedna končí, tam druhá začíná.
V kouzelném kruhu odpověď ukrytá,
jak život a smrt, stále se dotýká.
Živá a mrtvá v kruhu se spojí,
tam najdeš, cizinče, osudu naplnění.

(pauza)

Až odbije půlnoc, opět se tu sejdeme. Budu čekat tvou odpověď.

Čarodějka i černý šašek odejdou a Radovan zůstává sám v trůnním sále. Přemýšlí.

Radovan: Kdyby tu jen byla liška Ryška. Ta by mi jistě dobře poradila.

Živá a mrtvá, stále se dotýká... Nejsem z toho ani trochu moudrý.

Přechází po místnosti. Zastaví se před obrazem. Chce sundat černý závoj, ale z opatrnosti přejde místnost a podívá se, jestli někdo nejde. Potom se zase vrátí k obrazu.

Radovan: *(Sundá závoj, sálem zazní tichá hudba, on s úžasem v očích poodstoupí.)* Jak je krásná... kdo to může být?
Radovan se chvilku dívá na obraz, ale potom si vzpomene, proč přišel do Černého zámku. Odstoupí od obrazu a bezradně se rozhlíží. Hudba ztichne.

Radovan: Kde hledat živou a mrtvou vodu?

Sálem opět zazní tichá hudba, která jakoby tam ani nepatřila. Také světlo dostane zvláštní, měkký odstín.

Lesanka: *(z reproduktoru)* V kouzelném kruhu odpověď ukrytá, kde jedna končí, tam druhá začíná.

Radovan: *(Vyskočí a rozhlíží se.)*

Lesanka: V kouzelném kruhu odpověď ukrytá, jak život a smrt, stále se dotýká.

Radovan: *(Rozhlíží se a hledá, odkud přichází hlas, potom se pohledem zastaví na obrazu Lesanky.)*
(k obrazu) To jsi byla ty? Jenže já ti nerozumím.

Lesanka: Dobře se rozhlédni.

Radovan se rozhlíží, ale nic nevidí. Hudba utichne a světlo zmizí.

Radovan: *(Rozhlíží se po sále.)* Co jen mám uvidět?
Zastaví se před trůnem, nad nímž visí erb. Tvoří ho do kruhu propletení hadi.

Radovan: V kouzelném kruhu odpověď ukrytá...
Prohlíží si erb a zblízka vidí, že v něm jsou ukryty dvě lahvičky. Jedna s živou a jedna s mrtvou vodou.

Radovan: Já hlupák, celou dobu jsem to měl na očích.
Teď musím najít Lesanku.

Chce odejít z místnosti, když se znovu ozve hudba a změni se světlo. Něco ho neodolatelně táhne k obrazu. Otevře lahvičku s živou vodou, přistoupí k obrazu a potře dívce čelo. V tu chvíli obraz obživne. Radovan ji podá ruku, aby mohla vyjít z obrazu.

Radovan: Kdo jsi?

Lesanka: Ta, kterou hledáš.

Radovan: Lesanka! Mohl jsem tušit, že tak krásná dívka může být jenom víla.
Lesanka v rozpacích skloní hlavu.

Radovan: *(smutně)* Vidiš, ty jsi mi pomohla a já tě musím vyměnit za kouzelnou harfu.

Lesanka sebou trhne a tázavě se na něho podívá.

Radovan: Jinak nezískám ptáka Ohniváka pro mého otce. Jestli neuslyší jeho zpěv, utrápí se žalem. *(Pohladí Lesanku po tváři.)*

Lesanka: *(Tuší, že Lesní královna je blízko.)* Jsi ke mně upřímný. Ale pamatuj, cesta do Podzemního království je dlouhá. Kdo ví, co se může cestou stát...
V tu chvíli začne pomalu odbíjet půlnoc.

Lesanka: Musíme si pospíšet! Jestli nás čarodějka dostihne, je s námi konec!

Radovan: V lese na nás čeká někdo, kdo nám pomůže.
Vezmou se za ruce a utíkají.

2. scéna

V lese na pasece Liška Ryška čeká na prince Radovana a na Lesanku. Radovan na ni už z dálky volá.

Radovan: Liško Ryško! Liško Ryško, kde jsi?

Liška Ryška: *(Vyskočí.)* Radovane, tady jsem!

Na paseku vběhne Radovan a za ruku drží Lesanku.

Radovan: Lesanko, to je liška Ryška, bez ní bych tě nikdy nenašel.

Lesanka: *(Podívá se na Lišku Ryšku.)* Liška Ryška? Ale to je přece...!

Liška Ryška: (*Liška Ryška nedovolí Lesance domluvit.*) Ráda tě poznávám Lesanko.

Najednou se zableskne a zahřmí.

Liška Ryška: Čarodějka už ví, že jste zmizeli! Musíme rychle do Podzemního království pro kouzelnou harfu.

Radovan: Ale co bude s Lesankou?

Liška Ryška: O Lesanku se neboj. Všechno dobře dopadne. *Zahřmí několikrát za sebou. Liška Ryška se přitočí k Lesance.*

Liška Ryška: (*Vezme Lesanku za ruku.*) Lesanko, běžte, utíkejte! Pokusím se čarodějkou zdržet.

Lesanka s Radovanem utíkají. Liška Ryška přivolává lesní víly, aby se pokusily zdržet čarodějkou. Potom i ona pospíchá za Radovanem a Lesankou.

Jen co utečou, objeví se na místě čarodějka. Víly okolo ní tančí a snaží se ji zastavit. Na chvíli se jim to podaří, ale jsou příliš slabé. Čarodějka se po nich ožene svou kouzelnou hůlkou a víly ztratí sílu a upadnou. Brzy už čarodějka pokračuje v pronásledování. Víly se proberou a odcházejí, zklamané, že nedokázaly zdržet čarodějkou déle.

3. scéna

V komnatě Podzemního království. Na scéně je královna Podzemního království, princ Radovan a Lesanka. Lesanka se choulí Radovanovi v náručí.

Královna: Tak rychle jsi splnil úkol?

Radovan: Jak jsem slíbil, tak jsem vykonal.

Královna: (*Prohlíží si Lesanku.*) Hezké děvčátko, ale jak mám vědět, že je to opravdu Lesanka?

Radovan: Moje slovo ti nestačí?

Královna: Jsem jen opatrná. Nechce se mi věřit, že by čarodějkou přelstil obyčejný člověk. Chtěla bych vědět, jak jsi to udělal?

Radovan: To není důležité. Přivedl jsem ti Lesanku a teď je na Tobě, dodržet slib.

Královna: Já jsem ti něco slíbila? Připomeň mi to, mám děravou paměť.

Radovan: Slíbila jsi mi kouzelnou harfu!

Královna: Hlupáku, myslíš, že se vzdám harfy?!

Královna přiskočí k harfě, aby na ni mohla zahrát a získat tak nad ním moc.

Radovan je rychlejší. S taseným mečem zastoupí královně cestu.

Královna: Snad se mnou nechceš...

Radovan: Ano, budeme tedy o harfu bojovat!

Královna: Už jednou jsem tě porazila! Zapomněl jsi, princí? (*Tasí svůj meč a vrhne se na prince.*)

Po krátkém souboji Radovan bodne královnu svým mečem. V tu chvíli se zableskne a začne hřmít. Královna je mrtvá a její království se hroutí.

Lesanka: (*Vezme harfu.*) Poběž Radovane!

Lesanka s Radovanem se chytanou za ruce a utíkají z Podzemního království.

4. scéna

V lese na pasece. Liška Ryška netrpělivě čeká na Radovana s Lesankou.

Radovan: Liško Ryško! Podívej, získali jsme kouzelnou harfu.

Liška Ryška: Jsi skoro u cíle své cesty. Ptáka Ohniváka máš na dosah.

Radovan: Nemůžu dát kouzelnou harfu královně Zlatého krá-

lovství. Patří přece Lesní královně. (*Podá harfu Lesance.*)

Lesanka: Ale co tvůj otec?

Liška Ryška: I pták Ohnivák potřebuje Tvou pomoc. Zaslouží si lepšího pána než je královna Zlatého království. Teď běž, ale dávej pozor na čarodějkou.

5. scéna

Trůnní sál Zlatého království. Na bidýlku sedí Pták Ohnivák a spí. Najednou zahřmí a v trůnním sále se objeví čarodějka z Černého zámku.

Čarodějka: Mé moci se neodvážím vzdorovat žádný smrtelník. Jen princ Radovan se toho odvážil.

Čarodějka z Černého zámku netuší, že Pták Ohnivák ji tiše pozoruje.

Čarodějka: Princ nebude mít nejmenší tušení, že jsem zde. Krutě ho ztrestám za jeho opovržlivost!

Opět zahřmí a čarodějka zmizí.

6. scéna

Královna Zlatého království sedí na trůnu a počítá mince, když je ohlášen princ Radovan.

Stráž: Přichází princ Radovan!

Královna: Princí Radovane. Už jsem nedoufala, že se ještě jednou setkáme.

Radovan: Přinesl jsem kouzelnou harfu.

Královna: Dej mi ji.

Radovan: Nejdříve mi dej ptáka Ohniváka, teprve potom ti harfu dám.

Královna: Chci si ji dobře prohlédnout. Co když ta harfa není kouzelná? Nevyměním ptáka Ohniváka za bezcennou cetku. (*Natahuje se po harfě, ale Radovan ji podá Lesance.*)

Pták Ohnivák: Buď opatrný, princí!

V tu chvíli trůnním sálem zazní zvuk hromu a setmí se. Když se zase rozsvítí, stojí uprostřed sálu čarodějka a snaží se Radovana očarovat svou kouzelnou hůlkou. Královna Zlatého království vezme truhlici se zlatem a chce utéct.

Čarodějka: Teď mi za všechno zaplatíš!

Radovan: Lesanko, začni hrát!

Lesanka probere struny. Moc harfy ovládne královnu i čarodějkou. Snaží se vymanit z její moci, ale marně. Když Pták Ohnivák uvidí, že je jeho paní poražena, radostně zamává křídly a poklekne před princem.

Pták Ohnivák: Teď jsi mým pánem ty, princí Radovane! Budu Ti věrně a rád sloužit.

Radovan: (*Pozvedne ho ze země.*) Budeš jenom zpívat ptáku Ohniváku. Budeš zpívat jak nejlépe dovedeš!

Lesanka obejme Radovana, ale ten se smutně otočí. Přichází Liška Ryška, ale Radovan a Lesanka si ji nevšimnou.

Lesanka: Radovane, co je s tebou?

Radovan: Získal jsem ptáka Ohniváka pro svého otce, získal jsem kouzelnou harfu, ale to, co bych chtěl ze všeho nejvíc, to nemám.

Lesanka: (*Pohládí ho.*) Pověz Radovane, co ti chybí?

Radovan: Jsi to ty, Lesanko. Dovedu tě k Lesní královně a potom se už nikdy nevidíme.

Lesanka: Ale já od tebe nechci odejít, mám tě ráda.

Radovan: Královna lesa ti nedovolí, aby sis vzala obyčejného smrtelníka.

Liška Ryška: Nezapomeň, Radovane, že jsi Lesanku zachránil z moci čarodějky. Lesní královna ví, co je vděčnost.
Radovan: Kéž bys měla pravdu, liško Ryško.
Liška Ryška: Copak jsem ti někdy špatně radila? Teď se už nezdržujte a pospěšte domů.
Radovan: Ty s námi dál nepůjdeš?! V našem zámku ti bude dobře.
Liška Ryška: Pro prince je zámek, pro lišku les. Musíme se rozloučit Radovane.
Radovan: A Lesní královna?
Liška Ryška: Sama si Vás najde. Ale už běžte a nikde se neza-
stavujte. To je poslední rada, kterou Ti dávám
Radovane.
Radovan: Děkuji ti, liško Ryško.

IV. dějství

1. scéna

Lesní křižovatka, na které se princ Radovan rozešel se svými bratry. Z jedné strany přichází princ Albert.

Albert: Celý svět jsem prochodil, ale o ptáku Ohniváku nikde nikdo neslyšel. Jakkup asi pochodili bratři?
Přichází princ Vladan.
Vladan: Alberte! Jak jsi pořídil ve světě? Našel jsi ptáka Ohniváka?
Albert: Nenašel! Uvidíme, jestli měl Radovan více štěstí.
Vladan: (*zamyšleně*) Pamatuješ se, co řekl otec? Kdo najde ptáka Ohniváka, bude králem.
Podívají se na sebe.
Albert: To se ještě uvidí. Králem mám být já! Jsem prvorozený syn.
Vladan: Pomalu, bratříčku. Jestli Radovan opravdu našel ptáka Ohniváka, budeš potřebovat mou pomoc. Království si rozdělíme.
Albert: (*neochotně*) Dobrá. Lepší půlka království než žádné.
V tom přichází princ Radovan s Lesankou a Ptákem Ohnivákem.
Albert: Radovane! (*Obejme ho.*) Jak vidím, našel jsi ptáka Ohniváka...
Vladan: ...a vedeš si krásnou nevěstu.
Radovan: To je Lesanka... a to jsou mí bratři, Albert a Vladan.
Albert: Rádi tě poznáváme. (*Políbí Lesance ruku.*)
Vladan: Právě jsme se ukládali ke spánku.
Albert: K zámku to už není daleko, ale na noc se nám nechce nikde trmáčet.
Radovan: Tak dobře, přespíme tu.
Pták Ohnivák: Radovane, vzpomeň si, co ti radila liška Ryška!
Lesanka: Pták Ohnivák má pravdu. Měli bychom jít dál.
Radovan: Lesanko, neboj se. Teď už se nám nemůže nic stát.
Vladan: Když vyrazíme časně ráno, budeme doma před západem slunce.
Uloží se ke spánku. Radovan, Lesanka a Pták Ohnivák spí. Albert a Vladan se opatrně zvednou a poodejdou stranou
Albert: Teď máme šanci se Radovana zbavit.
Vladan: Ale jak?
Albert: (*Ukáže na svůj meč.*)
Vladan: Hmm? Ale co ta holka a pták Ohnivák?
Albert: To je jednoduché. Pohrozíme jim, že je zabijeme taky, jestli řeknou, jak to bylo.
Vladan: A co řekneme otcí?
Albert: Řekneme, že Radovan chtěl najít ptáka Ohniváka sám.

Šel svou cestou a my ho od té doby neviděli.
Vladan: Bude tomu otec věřit?
Albert: Nezapomeň, že to budeme my, kdo přivedou ptáka Ohniváka.
Vladan: Pravda.
Přiblíží se k místu, kde spí Radovan a několika ranami meče ho zabijí. Lesanka a Pták Ohnivák se probudí. Albert přitiskne Lesance nůž na krk. Vladan chce chytit Ptáka Ohniváka, ale ten je rychlejší a vysmekne se mu.
Pták Ohnivák: (*Divoce krouží po pasece.*) Liško Ryško! Liško Ryško! Liško Ryško!
Nakonec se Vladanovi podaří Ptáka Ohniváka chytit.
Albert: Zapomeňte, co jste viděli. Jestli se král dozví co se stalo, skončíte stejně jako Radovan.
Lesanka: (*Pláče.*) Radovane...
Vladan: Mám ostrý nůž. Rozumíte?
Lesanka: (*nešťastně*) Nikomu nic neřeknu.
Albert: Tak se mi to líbí.
Vladan: A teď rychle pryč.

2. scéna

Na pasece leží osaměle Radovanovo tělo. Pomalu začne vycházet slunce, zpívají ptáci.
Najednou se na pasece objeví Liška Ryška. Uvidí tělo Radovana.

Liška Ryška: Radovane!
Přiběhne k němu, posadí se u něj a zkoumá rány.
Liška Ryška: Tušila jsem, že se stane něco zlého. Proč nedal na má slova?
Rozhlédne se okolo sebe a najde Radovanovu brašnu, ve které jsou lahvičky s živou a mrtvou vodou.
Liška Ryška: Ještě jsme neprohráli. Mrtvá voda zahojí rány...
Potírá jeho tělo mrtvou vodou.
Liška Ryška: ...živá voda život vrátí.
(Jemně s Radovanem zatřepe.)
Nadechni se! Otevři oči, princ!
Radovan se pomalu probouzí. Posadí se, protírá si oči a snaží se upamatovat, co se vlastně stalo. Posadí se.
Radovan: Co tu děláš, liško Ryško?
Liška Ryška: Slyšela jsem ptáka Ohniváka volat o pomoc a našla jsem tě ležet bez života.
Radovan: (*Vyskočí.*) Kde je Lesanka?!
Liška Ryška: To nevím. Zkus si vzpomenout co se stalo?
Radovan: Zůstali jsme tu na noc, protože jsme potkali bratry...
(Dojde mu, co se stalo.) To není možné, jak to mohli udělat?
Liška Ryška: Lidé dokážou být zlí.
Radovan: (*nešťastně*) Co bude s Lesankou?
Liška Ryška: Máš ještě kouzelnou harfu?
Radovan: (*Rozhlíží se kolem, až najde mošničku s harfou.*)
Mám ji!
Liška Ryška: Tak můžeš bratrům splatit dluh.
Radovan: Mám je snad také...
Liška Ryška: Rozhodnutí je na tobě, ale možná ti tvoji bratři nedají na vybranou.

3. scéna

V královské zahradě. Král sedí smutně pod zlatou jabloní.
Přicházejí princové s Lesankou a Ptákem Ohnivákem.
Oba dva už z dálky volají (neupřímně).

Vladan: Otče!

Albert: Tatínku!

Král: Je to možné? Moji synové!

Vladan: Ano, my! A přivedli jsme ti ptáka Ohniváka.

Albert: Jeho zpěv tě určitě potěší.

Král: A kdo je ta krásná dívka?
Lesanka chce promluvit, ale Albert ji zadrží.

Vladan: Našli jsme ji v lese, špinavou a roztrhanou. Koupili jsme jí nové šaty a vzali ji s sebou. Bude nám dělat služku.

Král: A kde je Radovan?

Vladan: Tatínku, teď na něho nemyslete.

Král: Proč? Co se s ním stalo?

Albert: Nevím. Šel svou vlastní cestou. Chtěl najít ptáka Ohniváka sám.

Vladan: Určitě zabloudil v lese a divá zvěř ho roztrhala.
Když Lesanka uslyší Vladanova slova, chce se vytrhnout Albertovi a vše říct králi. Albert ji přitiskne meč k boku.

Král: (zdrčeně) Tomu nemohu uvěřit.

Albert: Netrapte se pro něho.

Král: To nedokáží.

Albert: Pták Ohnivák Vám zazpívá.
Pták Ohnivák se snaží zpívat, ale nemůže. Jeho smutek je příliš velký.

Vladan: (Strčí do Ptáka Ohniváka.) Zpívej, potěš svého krále!
Pták Ohnivák se znovu pokusí zpívat, ale nejde to. V zahradě se objeví stařec o holi, s kápí přes obličej.

Stařec: Odpusť, můj králi, ale já dovedu ptáka Ohniváka rozezpívat.

Král: Zkus to tedy.

Stařec: (Pohládí Ptáka Ohniváka.) Zazpívej příteli a potěš nebohého krále.
Pták Ohnivák pozná svého pána a začne zpívat. Zpívá ale tak smutně, až srdce usedá.

Král: Proč zpíváš tak smutně?

Pták Ohnivák: Jak mám zpívat zvesela, můj králi? Nevím jak potěšit otce, jehož synové jsou schopni zabít svého bratra.

Král: Co jsi to říkal?

Lesanka: (Přiběhne k trůnu.) Pták Ohnivák má pravdu, bratři zabili Radovana a nechali ho ležet v lese.
Albert a Vladan tasí meče, aby Lesanku umlčeli. V tu chvíli stařec sundá kápi a všichni poznají, že je to Radovan. Princové zkamení hrůzou a Lesanka se mu vrhne do náruče.

Radovan: Je to pravda, otče, nesnesli pomýšlení, že bych se stal králem.

Albert: Stejně jím nebudeš!
Rozeběhnou se směrem k Radovanovi, aby ho zabili, ale naráží na neviditelnou zeď. V zahradě se objeví Liška Ryška s kouzelnou harfou. Albert a Vladan se marně pokouší vymanit z moci harfy. Jak jim ubývá sil, ubývá i světla, až nastane úplná tma. Bratři jsou poraženi. V tu chvíli zahradou zazáří zelené lesní světlo. Přítančí lesní víly, sundají Lišce Ryšce masku a nasadí ji korunu Lesní královny. V tu chvíli se Liška Ryška mění v Lesní královnu. Přistoupí k Radovanovi a Lesance, ti pokleknou.

Lesní královna: Dávám ti svou dceru Lesanku, princí Radovane. Dokázal jsi, že máš odvahu i dobré srdce. Pamatuj, že jen tak porazíš zlá kouzla i lidskou zlobu.

Lesní Královna spojí jejich ruce. Tak budou už navždy spolu.

KONEC

DRAMATURGICKÝ PENDANT KE HŘE JINDŘIŠKY NETRESTOVÉ PTÁK OHNIVÁK NA MOTIVY K.J. ERBENA

Prapůvodní vyprávění, které dnes známe jako pohádku o ptáku Ohniváku, doznalo v běhu času proměny, takže se oprávněně můžeme divit, proč je princ tak nepochopitelně nerozumný či neposlušný, přičemž zapomínáme jak jsme bývali v mládí zaseklí, že si na ta kamna musíme prostě sáhnout sami a raději vícekrát. Pohádku tvoří útržky pospojovaného iniciačního cyklu z dob před počítáním letopočtu podle A.D., kdy naši předkové procházeli různým druhem výchov jak fyzických, tak duchovních. Učitelky - zasvěcovatelky vždy byly ženy a nazývaly se Scáthach - skromná, Uathach - strašná, a Aífe - krásná. V tomto duchu procesu vývoje z chlapce do muže je nutné přijímat Lišku Ryšku, i když je než pouhým střípkem iniciačního polygonu, k jehož zvládnutí patřilo i vnímání jinosvětů, ať už zásvětních, přírodních, či světa bohů a démonů.

Autorka se snažila motivovat občasné nepochopitelné zlomy pohádky a její předností je, že k tomu nepoužila zesvětštění, kuchyňskou psychologii, ale políbena Múzou inspirace či Múzou vědomostí zavedla do pohádky zpět příběh jinosvěta, který tam logicky patří. Jde o to, že vždy platí: *co je nahoře, je i dole*, přičemž se obě roviny vzájemně ovlivňují a zrcadlí. Nebe a země, svět a jinosvět, duch a hmota. S tím souvisí, že co je důležité, nemusí být nutně nejdražší, nejzdobnější (mošnička na harfu), že velikost hodnoty vnitřní nemusí odpovídat hodnotě vnější, etc... Pokud se Vám zdá, že toto s pohádkou o ptáku kradoucím zlatá jablka nesouvisí, pak máte pravdu jen zdánlivě. Pokud se však rozhodnete tento příběh uvést do života jeviště, měli byste mít arzenál vybavený všemi odkazy a souvislostmi - ne o nich hrát, ale vědět o nich pro interpretaci. Toto zde je pouze upozornění na proplétající se síť očáry motivací, přes které teprve můžete - měli byste - motivovat jednání hrdinů, aby jejich činy byly uvěřitelné, pochopitelné, plastické. Aby např. Radovan nepřišel, nevzal lýčenou mošnu, neřekl co má, a pak neuchopil druhou - tedy aby z jeviště netrčely prosté informace jak a co. Upozorňuji, že motivace realizuje každý soubor podle své poetiky, ale neměl by v žádném případě zavádět *hluboké psychologizování*, nejen proto, že by to nebylo zajímavé, ale v žánru pohádky by to bylo i neunesitelné. Avšak i pouhé vědomí interpreta, v jakém prostoru a vztazích se vyprávění pohybuje, ovlivní jeho jevištní projev. Rozepisují se o tom proto, že autorka velmi podstatné informace, které se týkají smyslu nově rozvinutého příběhu a motivů postav k jednání, vsadila do scénickým poznámek: Jinosvět přírody náhle potřebuje svět lidí, kterému se jinak vyhýbá, což je skvělé téma, a pohádka je na konci čistě vyřešena přes lásku, tedy přes motiv porozumění, vedoucí k pochopení dvou rozdílných světů.

Na vás tedy záleží, jaký typ interpretace, výkladu textu, zvolíte. Jak budete jevištně vyprávět, co se stalo a proč. Zda vezmete známou kostru o Ohniváku a Ryšce, ke které přidáte pouhé ozvláštnění, odkud liška pochází, což je hezký ornament, ale nic moc. Nebo zda Ryška využije situace, která nastala v království. A jsme u důležitého pojmu **využije**. Gruntovní je, zda pouze příhodně spojí svoje dovednosti s princovým dobrým srdcem a nedostatky mládí: to jest, nijak se nezlobí, když se nenaplní její informace a vše učiní opačně, stále mu prokazuje důvěru, ubezpečuje ho, že mu přes všechny chyby věří, a přitom naplňuje svůj záměr najít dceru, v tomto výkladu odsunutý trochu do pozadí. Tento přístup není od věci, má svůj výchovný smysl, obsahuje pro malé diváky i značné jistoty, že nebudou, když něco zkazí, hned zavržení. Ovšem nově upravenou pohádku můžete též vyhrotit do napínavé podívané, i kdybyste museli v autorčině duchu dopsat některé repliky. Dva světy, které k sobě zrovna nejsou přátelské, se ocitnou na jedné lodi. Přitom Ryška vědomě používá, či chcete-li, vede prince k tomu, aby osvobodil její dceru. Musí dodržet strukturu návodů o řetízku, mošně, etc., ale musí být záměr v tom, jak to říká. Třeba, že na tom až tak nezáleží, nebo naopak až pedantsky tlačit, prostě cokoli, aby princ váhal nejen nad hodnotou věcí (podle pohádky postupuje od vnějšku k vnitřku), ale i nad tím, zda je její rada dobrá. Musí být podvkrát na pochybách, ve vnitřním rozporu, aby při posledním úkolu nezaváhal, aby pro lišku vykonal, co vykonat musí. Samozřejmě se přitom musí měnit jejich vztah, především u lišky, která od vnímání prince jako

nástroje osvobození dcery dospěje k poznání, že právě té dcery je princ hoden. To, co bylo smyslem jejího života a smyslem příběhu, mu předá, aby se obnovilo zapomenuté pouto, byť svět lidí je temný. Viz na počátku a na konci hrozba od bratrů jak princů, tak lišce. Pozor, bratry lze snadno zkarikovat, ale pak přestanou být nejen nebezpeční, ale i divácky zajímaví.

Vše, o čem je směrem k interpretaci řeč, je však ve značné části textu uvedeno v jazyku literatury, a ne v jazyku divadla. Je to uloženo v poznámkách, a ne v dialogu, který zřetelně určuje situaci a jednání v ní. Máte tudíž před sebou nelehký úkol, který zní: nalézt v žánru pohádky odpovídající obraznost, metaforičnost a magičnost v prostředcích režijních a výtvarných, a dále přes hereckou realizaci dát linii motivických významů smysl výpovědi. Prostě zajímavou a rajcovní kostru nově strukturované pohádky obalit živým masem jeviště. Přesto, či právě proto, dává takto upravená pohádka, i přes lakoničnost situací, šance pro vzrušující divadlo pro obě strany. Tu na jevišti i tu v hledišti.

A nyní pár konkrétních poznámek.

I. dějství/1. scéna - a) poznámka říká: *přizpůsobte se vichřici a odnese Lesanku*. Jde o záměr čarodějnice, což se sice brzo dozvíme verbálně, ale už předem by mělo být zřejmé, že jde o úmysl, tedy zápas Lesanky s větrem, reakce ostatních, etc., aby nedošlo k směšnému odfouknutí; **b)** repliku Černé čarodějnice upravit ve smyslu vydírání, že vymění Lesanku za moc nad přírodou, jak popsáno ve III. dějství - takhle je to nonsens; **c)** poznámka, že královna kouzlem otevře hranici mezi světy: to je velice důležité jako fakt i jako kouzlo, neboť tím se oba prostory, svět prince a královny vzájemně propojí; otevře se určitě do zahrady se zlatými jablky;

2. scéna - lze klidně zrušit, protože je pouze informativní; oč v ní jde, se dozvíme hned následně ve scéně 3, a že královna vidí, co se děje, je nadbytečné, je to pouhá ilustrace faktu, který ještě zažijeme vícekrát - důležité je královnino překročení hranice mezi světy (1. a 3.), výstup z příšeří do světa, kde vychází slunce, kde žijí lidé, kde jsou jiné podmínky;

4. a 5. scéna - poznámky říkají, že královna rozezná podstatu faktu, proč jsou pro její záměry Vladan a Albert nepoužitelní: to znamená ne jen hledět, pokývat hlavou a odejít, ale jde o rozhodnutí na základě proběhlé situace, takže je na představitelích princů (pozor na karikaturu), co se stane, aby přesvědčili diváky i královnu, že tito tedy ne; situaci tudíž stavět za prvé směrem ke královně a teprve pak směrem ke zlatým jablkům;

6. scéna - totéž platí v situaci směrem k Radovanovi, včetně toho, proč královna zůstává dál v zahradě; poslední scénická poznámka má dva aspekty: **a)** důležité by mělo být prozření královny v situaci, že Radovanovi nejde o korunu, ale o otce; nelze to jen tak sdělit (jako napsat v povídce) nebo snadno zobrazit (jako ve filmu detailem očí a úst) ani u jednoho z protagonistů, ale divadelní odpověď existuje, např. přes konkrétní znaky a jednání s nimi v situaci lze dojít přes metaforu či metonymii k označení stavu prince a typu jeho rozhodnutí; přitom královna vše vidí, princ ji ale ne!; **b)** je to obdobná záležitost, neboť opět se má zobrazit abstraktum - odvážný s dobrým srdcem, i když zde odpověď leží v situaci s Ohnivákem, jak s ním princ zápasí; **c)** nejdůležitější je proměna královny do lišky; nejde o pouhý převlek, ale o skutečnou proměnu, kdy duše je stejná, ale tělo jiné - to jest, aby to byl magický obřad, kdy uvěříme, že bytost se změnila - jde nejen o pohádkový motiv, ale i o oběť, kterou matka činí jak pro dceru, tak pro udržení své moci; toto bychom měli zažít jako významovou podívanou, ale ani trochu zatěžkanou či jednoduchou;

7. scéna - a) chování k lišce v situaci s jídlem: nebýt jevištně lakoničtí, když je lakonický text, nevytvořit pouhou dvojí informaci, že bratři jsou srdce okoralého; **b)** Radovan říká, ať si bratři vyberou cestu, že půjde tou, co zbudě: lze řešit jako pouhé slovní jednání ukazující na dobré srdce či na to, že chápe postavení třetího syna, anebo z jednání nonverbálního, z něhož pochopíme, že sází na rozhodnutí osudu, což je napínavější;

II. dějství/ 1. scéna - je zde časový paradox, neboť princ už týden bloudí lesem, a Ohnivákovi najednou trvala cesta domů osm dnů, zatímco jindy jen noc: takže upravit repliku např.: ne, že hlídá nejmladší syn, ale od té doby lučištníci stále střeží jablona....;

2. scéna - upravit či doplnit poslední větu Lišky ... *nečekej a utíkej s ním pryč!*, jinak nejasné proč a kdo!

3./4. scéna - konec třetí a začátek čtvrté - řešení o harfě podléhá zvolenému výkladu, neboť je nutno zřetelně jevištně zprostředkovat, jak a proč liška ví, že Radovan neuposlechl, a dále to zpracovat pro další situaci; zmínka o harfě a dceři platí pouze pro další třetí variantu interpretace;

6. scéna - velmi problematicky napsaná rada lišky, v níž jsou schuntány tři informace bez určení hodnoty, tedy porovnat a přepsat; **a)** čarodějka je pro radná, nikdy nedrží slovo; **b)** o Lesance se v žádném případě nezmiňuj, ale žádej živou a mrtvou vodu za jakýchkoli podmínek; **c)** velmi pravděpodobně ti dá hádanku, takže k vyřešení používej vědomosti a nestřílej od boku; **d)** pokud budeš vnímavý k prostředí, určitě z náznaků vyřešíš, kde je Lesanka uvězněná, a srdce ti napoví, co musíš udělat; **e)** je to poslední zkouška a liška mu žádnou radu o probuzení Lesanky živou vodou nedá, protože neví, jak to s ní je - tedy nutno škrtnout!;

III. dějství/1. scéna - a) hudba, která ho dovedla k řešení hádanky ho musí stejně výrazným motivem přitáhnout k obrazu; **b)** živou vodu použije, když už neví kudy kam, neboť by měl s obrazem mluvit, a když nedostává odpověď, tak přijít na zoufalý pokus, jestli náhodou živá voda nedokáže nemožné; **c)** Lesanka nemůže nic tušit o přítomnosti matky-lišky, to je nonsens, a navíc, kromě dlouhé verbální úvahy, nesdělitelný; to potvrzuje další obraz, kdy liška utne Lesanku, aby neprozradila vztah matka a dcera, přičemž toto poznání je nutné vystavět; diváci to přece vědí, ale postava prince ne;

2. scéna - a) před úprkem poněkud zhuštěný motiv o výměně Lesanky za harfu, buď škrtnout, nebo raději rozvést, že prince z toho bolí srdce; bylo by to dobře, neboť tím by liška dostala další motivaci k rozhodnutí, čemu dá přednost - mohla by totiž nechat prince v dalším království zemřít a rázem by měla vše, oč usilovala; rozhodnutí princů pomáhat musí padnout v další scéně, kdy např. liščí pomoc zavíní smrt královny; **b)** zadržení Černé čarodějky tancem víl není zrovna šťastné, spíše směšné, autorka jde proti sobě, když je překážka snadno odstranitelná - spíše by to mělo být na lišce samé (pomoc přece přivolává až harfa), jakou iluzi, jaké kouzlo stvoří, aby královnu zastavila, neboť není udělána situace, že do království číslo 2 přispěchá tato čarodějnice ex post, když už uprchlíci získali harfu: takže buď důsledněji rozvést co ze zdržení vyplývá, nebo upravit;

3. scéna - a) není možné, aby hrdina takto zabil svoji protivnici, to je zcela mimo žánr (leda tak Amíci v akční pseudopohádce); neobstojí ani, že královna je podlá, neboť by to bylo proti smyslu; jiná věc je, že by do souboje mohla zasáhnout liška (zasáhnout znamená pomoci či nastrojit léčku, ne zabít), tím by zároveň přistoupila na to, že se její dcera zamilovala do člověka; nejlepší by však bylo, vycházet z toho, že princ je v defenzívě (brání Lesanku a třeba i lišku) a královna si zaslepenou záští sama vykope hrob; upadne na vlastní meč či co, každopádně její smrt vyvolá zvuk hřmění a světelnou proměnu; **b)** zdá se, že fakt smrti zanechá magickou stopu, která po odchodu hrdinů na pár vteřin přivolá černou královnu; je to jistý druh síly, která ji přenesla na místo souboje, zde zjistí oč jde, a přenesla se dál - to ovšem jen tušíme, protože musí provést krátký magický úkon: opět zvukový a světelný efekt a zmizí, a my jsme na pasece, kam právě za liškou (či spolu s liškou) doběhl Radovan a Lesanka;

5. scéna - otázka zní, zda je vůbec nutná; logické bude zjevení královny až v další scéně, uprostřed situace, neboť stopuje uprchlíky po magické stopě, kterou zanechávají; tudíž nepředbíhat děj - černá královna nevěděla nic o harfě a neví nic o Ohniváku, jen je pronásleduje;

6. scéna - přesnější by bylo, kdyby do této situace šel princ sám, bez Lesanky, neboť jde o jeho zkoušku; také mu Ohnivák nemá co napovídat, neboť Radovan ještě není jeho pánem; takže princ neváhá, ale rozmyšlí, zda může první královně věřit, když zahřmění a z explodujícího zvuku a světla vyskočí černá královna a žene se po něm, zlatá královna neprchá se zlatem, ale také na Radovana zaútočí, takže teprve teď princ nezбудe, než zabrnkat na harfu - její zvuk zpomalí (třeba) pohyby protivnic, další zabrnkání je vyše proti sobě, a my nevidíme jak zemřou, neboť další brknutí a propadnou se - za příslušných efektů - kamsi do pryč; teprve tehdy Ohnivák pronese větu připoutávací a do zámku vkročí liška a Lesanka;

IV. dějství/ 3. scéna - a) použití harfy je nakonec dobře popsáno v závěru, když jejím zvukem liška zastaví a odešle do nicoty zlé bratry, takže jak vidno, totéž musí platit i pro Černou a Zlatou královnu; **b)** opět proměna lišky do Lesní královny jako velký magický obřad; dá princ dceru a mělo by být jasné, nejen ve slovech, že princ ve zkoušce obstál, že je zasvěcen a schoopen vládnout, jen jaksi král stojí příliš na okraji dění - najít pro něho reakce;

Nuže, toto jsou základní poznámky k textu PTÁK OHNIVÁK, které by inscenátoři měli vzít v úvahu, ať už potom s nimi naloží dle své libosti. Zajisté při hledání interpretace ještě objeví další otázky a konkrétní záležitosti, ale ty už bude řešit každý individuálně podle schopností, znalostí, záměru et cetera.

Vladimír Zajíc

HANA GALETKOVÁ

NÁŠ OTESÁNEK

Loutkoherecká pohádka pro tři herce, jednoho sedmiletého chlapce a nespočet hudebních nástrojů a několikero loutek. Pohádka je určena dětem ve věku od šesti let výše.

Osoby:

Taťka Řezbář, zároveň sedlák a regiment vojáků

Mamka Řezbářová, zároveň voják, babka

Martin Horetón, zároveň Otesánek

1. scéna - Taťkova řezbářská dílna

Vše je ze dřeva, všude plno hudebních nástrojů a dřevěných loutek, rozdělaných, dodělaných i nedodělaných. Mírný nepořádek. Uprostřed dílny velký stůl, na kterém se pracuje i jí.

V době, kdy do hlediště přicházejí první děti, už taťka ve své dílně pilně pracuje. Vyrábí píšťalu. Pobrukuje si při tom písničku. Dokončí nástroj a chce ho vyzkoušet. Je to jeho rituál, který už mamka dobře zná a ráda se ho zúčastňuje.

Taťka: Ách! Mamko! *(Mamka přibíhá na jeviště v zástěře a s vařečkou v ruce.)*

Mamka: Krásná taťko.

Taťka: Zahrajeme si?

Mamka: Zahrajeme. *(Každý ovládá vícero nástrojů.)*

Píseň I.

Taťka: Píšťaličky moje zlaté,
jak se pýchou nadouváte.
Mluvím dechem s vaší duší,
libé tóny moc vám sluší.
Prsty laskám zvuků schránky,
stejně jako tělo mamky.

Mamka: Ucho slyší, píseň laská,
štěstí naše jste a láska.
Radost mezi námi teče,
hrajeme si v leže, v kleče.
Píšťaličky vyslyšte mě,
hrajte křehce, lehce, jemně.

Oba: Dílnou tancuje to, hraje,
nová píseň z tónů zraje.
Kdo má uši, utrhne si,
potom pořád hrát ji musí.
Dílnou hopsá to a zpívá,
na muziku čas nám zbývá.

Do dílny vchází mladý, nesmělý muzikant Martin Horetón ve chvíli, kdy jsou oba v největší hudební ráži. Zprvu si ho nevšimnou.

Martin: Dobrý den! Zdravím vespolek! Martin Horetón jméno mé.
Horetón... se jmenuju. Pěkně hrajete. Taký hraju.
Taťka mu strčí do ruky taky nějaký nástroj, aby hrál.

Martin: Ale já...

Taťka: Hraj!

Martin: *(v průběhu hraní na marimbu)* Rád bych... rád bych píšťalu... novou... hraju na píšťalu, víte... jsem muzikant... vy prý nejlepší... v celém kraji... nejlepší...
Taťka a mamka řádí. Hrají na plné pecky.

Martin: ...nejlepší řezbář...a... a... muzikant... zaplatím vám... dobře zaplatím.

Mamka: Oběd!!!! *(Všeho nechá a běží do kuchyně.)*

Taťka: Tak to vidíte. A tak je to vždycky, když jsme v nejlepším. Co jste to chtěl?

Martin: Martin Horetón. *(Podává ruku.)*

Taťka: Těší mě.

Martin: ...víte hraju...

Taťka: Všiml jsem si.

Martin: Hraju na píšťalu a rád bych novou píšťalu.

Taťka: Vyberte si.

Martin: Ze všech?

Taťka: Kterou chcete?

Martin: Hmmm. Hmmm.

Martin si vybírá mezi píšťalami, zkouší i na některé zahrát, ale moc mu to nezní. Najednou mu jedna zvlášť padne do oka.

Martin: Fíha! Ta je krásná. Zvláštně řezaná. *(Foukne.)* A zvučná. Z dobrého kusu dřeva. Ani lehká, ani těžká, tak akorát do rukou, jako dítě.

Taťka: Pěkná, že?

Martin: To jo, jen se s ní polaskat.

Taťka: Však jí dejte hlas, ať sám uslyšíte, co se v ní schovává.

Martin hraje nádherně, taťka se nechá unést a poslouchá i mamka, přibíhá z kuchyně poslechnout si koncert vážné hudby. Martin dohraje, mamka tleská a utírá slzy dojetí.

Martin: Nádhera! Takovou jsem ještě neviděl. Ten silný a při tom jemný a tklivý zvuk, tak tvarovaný, plný, krevnatý, dojemný, tak... tak... tak...

Mamka: Láskyplný.

Martin: Ano, přesně, láskyplný. Opravdu zázračná. *(Probere se z eufórie.)* Tuhle. Tuhle bych si... kdybyste dovolil... koupil. *(Dává na stůl peníze.)*

Taťka: *(Rozesmje se.)* Koupil? Mamko on by ji koupil. Člověče milý...

Mamka: Takových už bylo.

Taťka: Je neprodejná.

Martin: Chápu. *(Dává na stůl další peníze.)*

Taťka: Povídám neprodejná, mladý muži.

Martin: Jistě, jistě... taková krása... chápu. *(Dává další peníze.)*

Taťka: Nic nechápete. Dejte ji sem. *(Bere mu ji.)*

Mamka: Vlastní dítě se neprodává.

Martin: Nechápu.

Mamka: Taťko, povyprávějme mu to. *(Usmívá se na Martina.)*

Taťka: Ne, mamko.

Mamka: Taťko?! Pěkně pan Martin hrál.

Taťka: Hrál pěkně, to jo. Ale pokolikáté už to budeme drmolit, safraporté!? *(Mamka už se začíná připravovat na vypravování, pobíhá, stěhuje nábytek, upravuje se.)* Mamko, že ty to ráda vyprávíš?

Mamka: Moc ráda, taťko. Moc. Vždycky tak nějak omládnou. *(Začíná si motat natáčky.)*

Martin: Vyprávějte... prosím... Rád bych slyšel příběh té nádherné píšťaly. *(Taťka se pomalu rozkývává k úpravám, mamka kolem něho aktivně pobíhá.)*

Taťka: A žaludek si může stýskat?

Mamka: Budou bramboráky, taťko.

Taťka a Martin: Bramboráky? *(Ožijí.)*

Taťka: Tak dobře. Posadte se tam. *(Taťka ještě upravuje scénu.)*

Martin: Sem?

Taťka: Začíná příběh o...

Mamka: Jéminkote, smažím! *(Odbíhá do kuchyně.)*

Taťka: Sedněte si raději tam.

Martin: Tak je to dobře? *(Sedí, kde seděl původně.)*

Taťka: Začíná příběh o O...

Mamka: *(Mamka přibíhá z kuchyně.)* Ještě jsem jim stihla pofoukat bříska.

Taťka: *(Vyčítavě, že mu trhá nit.)* Mamko, příběh o O...

Mamka: Moment... Můžeme.

Taťka: Příběh o Otesánkovi!

Martin: O kom?

Taťka: Stop!! *(všichni se zastaví, taťka rezolutně)* Příběh začíná!

Taťka cinkne na triangel nebo ťukne na nějaký nástroj, který má v dílně.

Cink.

2. scéna - Taťkova dílna před sedmi lety

Děj se odehrává loutkami, nástroji? Ale možná také ne. (Snad typ loutek, u kterých fungují s loutkou ruce loutkovodiče?) Princip divadla na divadle.

Taťka: Mamko! *(Opět vyrobil něco nového.)*

Pomalou přichází uplakaná mamka.

Mamka: Krásná, taťko. *(Rozbrečí se.)*

Taťka: *(Chce ji uklidnit.)* Zahrajeme si.

Mamka: Nezahrajeme.

Taťka: Jen pár tónů pro duši.

Mamka: Nechci.
Taťka začíná i tak pomalounku hrát. Mamka z musu chytne na co první naráží, na neopracované dřevo a začne na něho ťukat. Vydává smutný tón. Mamka vzlyká do rytmu. Jak tak drží to dřevo, začíná ho kolíbat jako dítě a píseň přechází do ukolébavky.

Píseň 2.

Mamka: Každá žena živí sen,
nosit hnedle pod srdcem
dítě, děcko, dětátko.
Kéž by přišlo zakrátko!
Bolí v duši, že můj sen
dosud nebyl vyslyšen.
Všecko ve mně svírá se
po maličkém, po kráse.
Mamka políbí dřevo.

Taťka: Žádné dítě,
dřevo to je.
Kde máš oběd,
ženo moje? *(Sebere jí dřeva a odhodí.)*
Mamka se rozbrečí a odchází do kuchyně.

Taťka: Mamka moje, chudák malá,
dítě tolik by si přála.
(k nebesům) Osud je k nám krutý, víme?
My si dítě zasloužíme!
Snad někde v dálce zahřmí nebo jen lehce cinkne. Odhozené dřevo se samo pohne. Taťka je zvedne a položí na stůl. Dřevo spadne. Opět ho zvedne a ono mu vyskočí z rukou. Etuda chytání dřeva. Konečně se mu podaří dřevo chytil a položit na stůl, ono se samo na stole mrská.

Taťka: Co to... co to je?
Taťka začíná dřevo obrábět.

Taťka: Ruce, nohy, hlava, tělo.
Čím to dřevo být by chtělo?
Tvrdé je, vždyť strom byl buk,
pod rukama roste... kluk!
Oči, pusa *(Přichází mamka s obědem, přes slzy nevidí a vrazí do taťky, tomu se sveze ruka a udělá Otesánkovi moc velkou pusou.)*
Pozór, ženo!

Mamka: Co?

Taťka: Naše dítě.
Mamka podává Martinovi loutku Otesánka, aby ho vodil.

Mamka: *(šeptem)* Tu máte.

Martin: *(šeptem)* Já? *(Vrátí ho mamce.)*

Mamka: *(šeptem)* Vy. *(Dá ho opět Martinovi.)*

Martin: *(šeptem)* Já, ale. *(vrátí ho taťkovi, a tak si ho rytmicky přehazují až už stane opět u Martina)*

Taťka: *(nahlas)* Vy, a basta fidli. Chcete přece slyšet, jak to bylo dál.

Martin: Ano.

Taťka: Hrajeme!
Všichni jsou opět v rolích a pokračují ve vypravování příběhu. Martin hraje a vodí Otesánka. Zpočátku mu to moc nejde. Pohybuje s ním neohrabaně. Teprve si na vodění loutky Otesánka zvyká.

Taťka: Otesánek, tu ho máš. Sama se snad postaráš.

Mamka: Jéminkote! Chlapeček! Rychle, taťko, obleček.
Hledají, co mu oblečou. Taťka najednou vysleče Martinovi čepici a mamka šálu a obleče to Otesánkovi, ani se Martin nestihne vzpamatovat.

Mamka: A jsi chlapík, jejdamaně!
Ať se stane, co se stane,
budu s tebou. Díky, Pane.

Taťka: Hošík přesně jak má být,
zkusíme s ním promluvit.
Táta, táta, táta.
Martin zkoumá mechanismus pro ovládání loutky. Pohybuje ručičkami, nožičkami a nakonec i otevírá pusu.

Mamka: Má-ma, má-ma.

Taťka: Máma...táta... máta... táma... Co chceš, jen mluv přeci s náma. No tak.

Mamka: Nic.
Martinovi najednou zakručí v břiše.

Taťka: Možná, že by něco snědl?!

Mamka: Obědl!? *(Mamka všeho nechá a odbíhá do kuchyně.)*

Taťka: *(Martinovi)* Bramboráky, ty mamka umí! Až je ochutnáte...
Otevrou se dveře z kuchyně, všude plno dýmu a mamka přináší bramboráky.

Mamka: Trošilinku se chytly. Ale jinak budou vynikající. *(Dává Martinovi.)*

Martin: Děkuji.

Taťka: Pořádně se naperte, safraporte.

Mamka: Dobrou chuť.
Jedí. Martin se chce pustit do bramboráku, ale v poslední chvíli mu ho Otesánek sebere a jí. Tak to pokračuje několikrát za sebou.

Mamka: Ještě? *(Dává Martinovi další bramborák.)*
Opět ho snědl Otesánek.

Taťka: Ještě?! *(Přidávají mu.)*

Zase jí Otesánek.

Mamka: Ještě?
Nyní snědl Otesánek s bramborákem i talíř.

Otesánek: Talíř!
Tímto slovem se všichni opět chopí loutek a pokračují ve vyprávění příběhu.

Mamka: Cože?

Taťka: Synu?

Otesánek: Talíř, lžice. *(Jí lžici.)*

Mamka: Mluví! Říká: Talíř, lžice. Co může chtít matka více!
Líbá Otesánka, ten jí hrnek.

Otesánek: Hrnek.

Taťka: Mluví, to je paráda! Jen zdvořilost postrádá.

Otesánek: *(Jí hrnec.)* Hrnec.

Mamka: Pravda, jí ze stolu všecko, ale mluví naše děcko!

Otesánek: Lžice, talíř, hrnec, hrnek, maso, máslo, mísa trnek.

Taťka: A jak roste, že je větší? Vidět, že mu jídlo svědčí.

3. scéna - Řezbářská dílna v loutkovém provedení

V průběhu písničky Otesánek roste. Loutky mamky a taťky a celé dílny jsou v poměru k němu menší. Rodiče snášejí Otesánkovi, co je napadne a on jí, co mu přijde pod ruku a učí se nová slova.

Píseň 3.

Otesánek: Hrnky, trnky, čokoláda,
stůl, sůl, židle, mléko, šáva.
Lžice, talíř, vidlička,
ubrus, váza, metlička.

Otesánek: Pišťala.

Taťka: Pišťaly ne! Otesánku!
Co je k jídlu, to jíst smíš.
Nástroje ne! Rozumíš?!

Otesánek: Triangl.

Taťka: Neposlouchá.

Otesánek: Lepidlo.

Mamka: Bude ti špatně.

Otesánek: Mňami mňam. Hřebíky.

Mamka: *(nešťastně)* Otesánku. Zas mám, taťko, na kahánku.

Otesánek: Hami ham. Svěrák.

Taťka: Chce znát slova, proto chroupe. Raděj zůstaň, děcko hloupé!

Otesánek: Kousy kous.

Mamka: Co zas koušeš? Pane bože. Taťko, žvýká naše lože.

Otesánek: Postel! *(Chystá se na rodiče.)*
Otesánek se rozhlíží, co by ještě snědl Zbývají pouze rodiče, ale ty se Martin, jako loutkovodič, zdráhá sníst.

Taťka: Chceš vědět, jak náš příběh pokračoval?

Martin: Ano.

Taťka: Tak nás pěkně slupni, ať můžeme pokračovat.

Martin: I vás snědl?

Mamka: Ani nemrkl.

Martin: Ale, to já... přece nemohu... vás... to nejde, abych...
Ale Otesánek i přes protesty vodiče slupne oba rodiče.

Otesánek: Máma.

Mamka: Otesánku, Otesánku, zas mám, taťko, na kahánku.

Taťka: Co je k jídlu, to jíst smíš. Nástroje ne! Rozumíš?!

Martin: A je to.

Taťka: Zdaleka ne.

Mamka: Celý dům snědl i se zahradou. A stromy, slepice, kuřata, krávu, volka, prasátko a psa Alíka dokonce i s boudou. Chtěl se tolik naučit mluvit.

Tatka: Snědl toho mnohem víc. Sedlák s vozem jede.

4. scéna - V polích

Loutka sedláka s vozem. Sedláka vodí tatka. V poměru k sedlákovi je Otesánek větší.

Píseň 4.

(Sedlák zpívá hlubokým hlasem a pomalu. Písnička je proložena mluvenými replikami.)

Sedlák: Z trhu domů nespěchám,
nakoupeno dobře mám.
Čtyry funty pro dobytek,
(Zarazí se ve zpěvu a počítá.) jeden, dva, tři.... čtyry. Uf.
... dceři šátek, ženě kvítek.
Pytel mouky...
(Hledá mouku.) Mouka, mouka... Mouka!
... kmín, pepř, sádlo,
žito, oves, šperky, prádlo.
Deset litrů slivovice.
Je jich deset? Nebo více?
Jeden, dva, tři, čtyry, pět, šest, sedm, osm, devět, deset. Je jich deset.
Nebo více? Deset a půl. A co s půlkou flašky? *(Pořádne si přihne.)*
Jako břitva, na jazyku jenom perlí.

Martin: Já mám žízeň.

Mamka: Nezdržuj.

Otesánek: Ham, ham, ham,
lžíce, talíř, hrnec, hrnek,
maso, máslo, mísa trnek,
máma, táta...
Sápe se na sedláka.

Sedlák: Pomóc! Obr Žrout!
Tu máš něco pro dobytek... *(Hází mu do pusy seno.)*

Otesánek: Ham. Seno, sláma, suchá tráva.

Sedlák: Tu máš mouku, šátek, kvítek.... Žito, oves, kmín, pepř, sádlo. Co? Vůz?

Otesánek: Ham. Sedlák.

Martin: To bylo sousto.

Mamka: Spíše soustíčko.

Martin: Jedl dál?

Tatka: Co mu pusa stačila.

Martin: To snad ani nejde.

Tatka: Jde. Ba přímo pochoduje.

5. scéna - V lese

Loutečky vojáků jsou možná opět o něco menší než sedlák s vozem. Vodí je tatka, zapomenutého vojáka mamka.

Píseň 5.

(Na pochodovou notu. Zpívá celý regiment. Jeden voják vždy o něco později se zpěvem vytváří jakési echo a pochoduje opačně.)

Vojáci: Levá, levá, levá, levá, levá *(voják do echa: vá)*
Pravá, pravá, pravá, pravá, pravá *(voják: vá)*
Levá, levá, levá, levá, levá *(voják do echa: vá)*
Pravá, pravá, pravá, pravá, pravá *(voják: vá)*
Raz dva *(voják: dva)*

Vojáci: Zastavit stát, raz dva. Vpravo v bok. Pochodem pochod.

Voják: V bok pochod. *(Otočí se přesně naopak a pochoduje špatným směrem.)*

Vojáci: Zastavit stát, raz dva. Čekáme! Čekáme! Třeba se ho dočkáme!
Zmatený voják vběhne Otesánkovi rovnou do pusy.

Otesánek: Voják.
Lžíce, talíř, hrnec, hrnek,
maso, máslo, mísa trnek,
máma, táta, sedlák, zboží,
slova se mi v břiše množí.

Vojáci: V nástup nastoupit! *(Počítají se drmoléním.)* Jeden nezvěsten. Hledat být nalezen!
Otesánek opět otevře pusu a všichni mu do ní vzorně napochodují.

Otesánek: Levá, levá, pravá, pravá.
Otesánek usne.

Martin: Konec?

Mamka: Kdepak, ještě je tady ta babka.

Martin: Jaká babka?

Mamka: Taková docela malá babka s motýčkou.

6. scéna - Setkání s babkou

Mamka při svých slovech vytahuje docela malou loutku babky s motýčkou a jejím políčkem, které obhospodařuje.

Píseň 6.

Babka: Seju, pleju, okopávám,
na zahrádku zelí dávám.

Otesánek: *(Najednou se probudí.)* Ham, ham, ham!

Lžíce, talíř, hrnec, hrnek,
maso, máslo, mísa trnek...

Babka: Políčko úhledné,
zelíčko bílé,
krásné na poli
jsou chvíle.

Otesánek: ...máma, táta, sedlák, zboží,
slova se mi v břiše množí, ham, ham *(Sápe se na babku. Skousne a babka nečekaně uskočí.)*

Babka: Seju, pleju okopávám
na zahrádku mrkev dávám.

Otesánek: Vojín, voják, vojsko, zběh,
pochod, poklus, postoj, běh.
Ham, ham. *(Sápe se ještě víc na babku.)*
Otesánek otevře pusu a...

Babka: Tu máš!
Babka rozsekne Otesánka motýčkou na dvě půlky.

Mamka: A byli tu vojáci. Levá, pravá, raz, dva, tři... *(voják: tři)*

Tatka: A sedlák s vozem. Z trhu domů pospíchám... *(Odjede i s vozem.)*

Tatka: A mamka.

Mamka: A tatka.

Mamka: Tatkové!

Tatka: Mamkové!

Mamka: A celý náš dům i se zahradou a stromy a psem Alíkem. *(Uklízejí loutky.)*

Martin: A Otesánek?

Mamka: Bobeček malý.

Tatka: Jó bobeček, podívej! *(Ukazuje mamce rozbité píšťaly, které mu Otesánek snědl.)*

Mamka: Uděláš si jiné.

Tatka: Máš pravdu, dřeva je dost. *(A bere ty dva kusy Otesánka a vyrábí z nich novou píšťalu.)*

7. scéna - Řezbářská dílna jako na začátku

Mamka: *(k Martinovi)* To je náš Otesánek. *(Mamka hladí píšťalu.)*

Tatka: Už chápete, proč je neprodejná?

Martin: Chápu. Vlastní dítě se přece neprodává.

Tatka: Kterou teda chcete, Martine?

Martin: Jestli s dovolením můžu... Vybral bych si tedy tuhle.

Tatka: Je vaše.

Martin se nadechne, přiloží píšťalu k ústům, ale ozve se bouchání. Martin to zkusí ještě jednou, zase se nadechne a zase se ozve bouchání.

Mamka: To bude náš Olda.

Martin: Kdo?

Mamka: Nakonec jsme se přece dočkali. Pozdrav.

Olda: Brý den.

Tatka: Bubnuj.

Píseň 7

Tatka: Píšťaličky naše zlaté,
jak se pýchou nadouváte.

Mamka: Ucho slyší, píseň laská,
štěstí naše jste a láska.

Všichni: Dílnou tancuje to, hraje,
nová píseň z tónů zraje.
Kdo má uši utrhne si,
potom pořád hrát ji musí.
Dílnou hopsá to a zpívá,
pro muziku času zbývá.

KONEC

DRAMATURGICKÝ PENDANT KE HŘE HANY GALETKOVÉ NÁŠ OTESÁNEK

Prapůvodní verze, nebo chcete-li UrOtesánek, v sobě výrazně nesl ještě před 100 lety živý vztah k lesu vložený do úsloví *Zamykám, zamykám les, aby sem nikdo nevlez!*, ve kterém byla zachycena několikatisíciletá obava z lesa, kde se probouzí neznámý a tím i nebezpečný svět démonů. Ani kácení stromů se neobešlo bez obřadů. Byla zde totiž obava, aby člověk do svého domova nezanesl cosi, co se probudí nevhod: nezváno a nevitáno. A právě o tom pohádka vypráví: jak dítě ze dřeva zlikviduje nejen své původce, ale zhlitlo by i náš svět bez ohledu na to, že bylo vyvoláno v život s láskou, z nenaplněné lidské potřeby. K Otesánkovi dále přináší varování: *Dejme pozor, co si přejeme a jak si to přejeme, abychom společně s naplněním touhy nezískali navíc cosi nežádáného, děsivého, a především nekontrolovatelného*. Tyto dvě premisy zůstaly do dnešních dob jakž takž zachovány. Původní pokračování příběhu o navracení doby vymknuté z kloubů zpět do řádu však nebyl vzhledem k postupující christianizaci možný, a především by se stal nepochopitelný. Proto jako deus ex machina přistupuje do příběhu babka léčící nádor ráznou ranou ostří motyčky, místo původního principu obětí a obřadů, které monstrum zmátlo a navedlo ho na zpětný chod do původní podoby špaluku dřeva, což byl velký čin. Ovšem, co se zde uváděného textu Otesánka týče, udál se jistý zázrak osvětlení, a autorka část původního principu do pohádky navrátila. Její nestvůra Otesánek se zmocňuje našeho světa nejen **fyzicky**, ale i **duchovně**, neboť požíráním se učí pojmy, a kdo zná jména věcí, dokáže je přece ovládat skutečně, nebo přinejmenším v rovině sympatetické magie podobnosti. V konci druhého obrazu, tedy na počátku probuzení zkázy, autorka dokonce vrší obětiny ikonu, modle, za splnění přání, zcela v duchu dávných mýtů všech civilizací – tj. krmí Otesánka. Tento spodní proud prapůvodu, který do pohádky paní Galetkové prosakuje, je vzrušivý tematicky, i když realizace nebude vůbec snadná. A to hned z několika důvodů.

Prv je ten, že text má výraznou narativní tendenci, velice příbuznou tradici veřejných vyprávěčů, kteří oslovují shromáždění, navíc rozvíjí původní kořeny hudebního doprovodu, pouze místo harfy jsou zde flétny. Radost z vyprávění a princip přerušování toku příběhu, a tím ozřejmování smyslu z více stran, však v tomto případě s sebou přináší oslabené situace, občas více referenční než dramatické. To není žádný problém, ale je nutné použít principy vzít na vědomí a pracovat s nimi. Také jazyk literatury, byť velmi obrazný a plastický, nebude až tak snadné převést do jazyka divadla. Dramatický text pohádky používá - nutno říci, že rajcovně - epické prvky, které umožňují hru divadla na divadle, složku zcizování, obnažování divadelnosti a střídání časových rovin, jejichž hrany záměrně nejsou ostré. Tím se rozšiřuje výpověď o pouhém nenažraném dítku z polínka o postoje autorsky osobní při pojmenování světa kolem nás. Ty by se dále měly projevit u interpretů především vzhledem k použitým vyjadřovacím prostředkům z loutkové sféry. Ty totiž dokáží metaforicky i metonymicky označovat širší spektrum reality, vyvolávat větší trsy konotací, nehledě na to, že zde jsou do struktury vyprávění příběhu organicky zapojeny hudební nástroje. Vztah tvůrců a díla, byť se zdá, že jde o pouhou pohádku, nabude ve výsledném tvaru širších a hlubších souvislostí. Jsem o tom přesvědčen, i když, jak jsem na počátku naznačil, jevištní realizace nebude vůbec snadná, pokud se jakýkoli soubor pokusí tento text uvést se všemi aspekty pro autorkou proponovanou věkovou adresu od šesti let. Soudím, že pohádka pak nebude fungovat ve všech složkách, a děti upoutají pouze výrazné akce, jinak budou nejisté, **co** znamená **co**, a mohou se začít nudit. Aby mi bylo rozuměno, já pro tento text zvedám obě ruce, ale nezvedám je pro věkovou adresu, protože to, co malé děti přijmou při četbě nebo ve vyprávění (nejen proto, že se mohou zeptat, ale vyprávění má jiný temporytmus a zákonitost než divadlo), nedokáží absorbovat v divadelním tvaru, který v dobré realizaci nese široký vějíř odkazů a asociací, a jako uspořádaný znakový systém výrazně poukazuje mimo sebe. Příběh na divadle je především nosičem sdělení, zatímco vyprávění důrazem na příběh

a na osobnost vypravěče používá jiný znakový systém, více sevřený a jednoznačnější i co se příběhu týče. Představy vznikající uvnitř posluchačů jsou jejich vlastní, zatímco na divadle tatáž slova, věty, situace obohacené o výklad interpretů, nabízejí další metaforickou rovinu, která přes zdivadelněnou epičnost vyžaduje vyšší myšlenkový stupeň. Přinejmenším lze uvažovat o věku od dvanácti let, kdy už jsou prepubescenti schopni se orientovat v tom, jaký čas vyprávění *tehdy* a *nyní* právě probíhá, proč se do sebe časy prolamují, co to přináší, co to znamená. Nehledě na jemnou, láskyplnou erotiku ukrytou v písních, písťálách, etc... Totéž se týká i nadhledu literárního a následně jevištního, který nabývá podoby jemné ironie, jejíž vnímání a smysl opět souvisí s věkem diváků. Teprve od jisté hranice člověk nejen rozumí, ale i pochopí, že to, co vidí, neoznačuje jen samo sebe, ale znakem poukazuje mimo sebe, čímž teprve ozřejmuje a opodstatňuje co se vypráví a proč se to takto vypráví, kde je humor a kde tragika.

Poslední ale ne nejposlednější je technologická náročnost prostředků k provedení Otesánka. Snadno se napíše, že polínko ožije, že se Otesánek zvětšuje, ale provést to jako samozřejmost... Inu, možné to je, jistě, jen to nebude jednoduché, neboť text je s poznámkami, jak co má vypadat, významově svázán.

Nuže, nyní něco konkrétních poznámek, byť drobných.

1. scéna - skvělá situace (hlavně literárně) jak Mamka odběhla poufoukat bříška bramborákům je dokladem toho, že pro nízkou věkovou adresu nastane nejistota, ale pro dospělé to bude zážitek, neboť ono rozechvění a pečlivost objasňující z jiné strany přes jídlo (sic!) stav Mamky, a proč to tak ráda vypráví, v sobě zároveň nese ironii rodinné tragédie;

2. scéna - **a)** má se začít principem divadla na divadle, ale musí to být důsledně přes prostředky, neboť se opakuje (být s pláčem) expozice; takže realizovat přesně, abychom pochopili, až se časová rovina začne porušovat; **b)** otázka je, zda po Písni 2 má Mamka odejít do kuchyně; řekl bych ne, je toho příliš, a určitě může, má být svědkem, jak se Taťka ptá dřeva, co chce, a když neodpoví, tak mu vyřeže ústa; pak přichází porušení přes prolnutí času, neboť vtahují do hry Martina: *z tenkrát* je rázem *nyní*, což by odchod do kuchyně silně zašumloval, neboť po vyřešení, kdo bude vodit Otesánka, se opět propadají *z nyní* do *tenkrát*; **b)** musí být zřejmý a čistě provedený fakt, že jídlem Otesánek poznává svět, že se ho zmocňuje a že to rodičům činí radost; ozřejmit přes animaci loutek, nejen přes slova; a zase je zde propojen dvojí čas (výtečné - ale pro starší adresu), že bramboráky *z ted'* se stávají součástí *tehdy*;

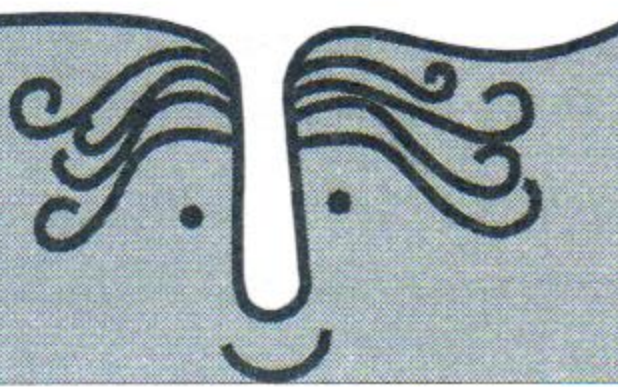
3. scéna - replika Mamky: „Zas mám, tatko, na kahánku.“ a její umístění v situaci je zavádějící samo o sobě, a ještě více, když ji opakuje Otesánek, včetně té od Taťky o nástrojích. Lze si v textu číst, jak reprodukuje svět, který schramstl, ale raději to na jevišti nezkoušet, navíc to nic nového nepřináší, pouze doplňuje pojmy získané pojídáním;

4. scéna - dvě repliky Martin: „Já mám žizeň“, a Mamka „Nezdržuj!“ skutečně zdržují a rozbíjejí situaci - pryč s nimi; udělat z toho na pětníku hereckou akci, že se nestíhá, je obtížné a pro celek zbytečné;

Dramaturgicko-režijní koncepce by tedy měla vzít v úvahu výše naznačené možnosti textu v obsahu i formě, postavené na vyprávěcím, epickém principu. Jde o jejich přijetí přes volně vázané situace, které nepracují s výrazným dramatickým akcentem nutnosti změny, a o nalezení prostředků principům textu odpovídající. Navíc s loutkami mohou pomáhat další členové souboru, když by to bylo, a že určitě bude, jen pro tři herce náročné. Lze říci, že vše zprůzrační a stane se srozumitelným v okamžiku, kdy si vyřešíte technologické problémy, včetně hudební složky. Řekl bych, že by se z toho mohlo stát zajímavé představení pro dospělé či rodinné drama. Jako muštr jsem si představil plzeňský STRÍPEK, a rázem by to byla smutnosměšná podívaná a zážitek z divadla.

A to je vše! Zbývá jen dodat: Pěkně si to s Otesánkem užijte.

Vladimír Zajíc

DRAMATURGICKÝ POZORNÍK

JEŠTĚ JEDNOU KÄSEBIER

Amatérská scéna v příloze čísla 6/2002 otiskla komedii Pavla Němce Podvodník a král a úvodem k ní dramaturgický pendant. Autorův text ani pendant nikde nenaznačují původ dramatické látky nebo tematické souvislosti příběhu. Přitom nejde o fabulovanou záležitost, ale o variaci na historické téma. Při obléhání Prahy vojskem krále Bedřicha II. r. 1757 výrazně zasáhl do průběhu války hallský rodák, zloděj Kristián Ondřej Käsebier.

Zásluhu o odhalení jeho role měl pražsko-německý žurnalista Egon Erwin Kisch, který byl první, kdo četl po stoletích špionážní zprávy, které do Londýna posílal anglickému panovníku (spojenci!) anglický vyslanec, pohybující se ve Friedrichově válečném táboře. Poznává to Kischova překladatelka Jarmila Haasová-Nečasová. Kisch sám na to naráží v textu hry, kterou na toto téma napsal, a rozvádí to údajně v doslovu k ní (ten nemáme v českém vydání).

Původcem námětu je tedy E.E. Kisch, který zřejmě (předpokládám) vzápětí po svém objevu publikoval zprávu o jeho obsahu. Dvakrát se k němu vrátil: jednou v podobě divadelní předlohy Ukradená Praha (Die gestohlene Stadt, v Praze hrána v r. 1922, tuším v Longenově Revoluční scéně, a r. 1958 v libeňském divadle, tehdy S.K. Neumanna) a podruhé v příbězích Pražského pitavalu (1931, druhé české vydání 1962).

V Pitavalu je rekonstruován historický příběh, který je ve shodě s Kischovým i Němcovým dramatickým zpracováním. Stojí de facto na dvou Käsebierových výročí. 1. „Ve válce je možno pokládat za zásluhu, co za jiných okolností je prachšprostým zločinem.“ 2. „Nemohu-li ukrást město pro krále, ukradnu je aspoň králi.“ Oba dramatické texty mají první a třetí fázi příběhu v králově hlavním stanu (říká Kisch a umísťuje ho do letohrádku Hvězdy, zatímco Němec říká pouze stan a hraje s jeho plátěnou stěnou), prostřední fáze se odehrává v pražské krčmě (u Kische přesněji v krčmě na břehu Vltavy nedaleko nemocnice Milosrdných bratří). Název črty v Pitavalu má blíže k Němcovi: Käsebier a Fredericus Rex.

Němcův zloděj je z rodu nezávislých Enšpíglů a Fanfánů Tulipánů. Krásně to vyjadřuje jednoduchý trik, když úderem do plátna stanu odhalí naslouchajícího strážného. Proti tomu jeho odhad, že vojsko na pomoc Praze je blízko, je vysvětlen banálně „zaslechl jsem, že včera se vrátili vaši zvědové“, jenže to mu umožní rozvinout původní nápad s ukradením měšce a Daunovy dýky. Němcův Käsebier je také drzejší, uvolněnější z dobových konvencí: „Oba dva se snažíme přelstít svoje protivníky. Když se to povede mně, jsem podvodník, který si zaslouží šibenici. Když se to podaří vám, jste obratný diplomat.“ Kischův hrdina má dobovější kabát, zachovává náležitý odstup, a tím se mu více daří přesáhnout z roviny pouhé anekdoty do aktualizujícího historického příběhu: „Zabije-li někdo nepřítele, není vrah, nýbrž chlapík. Vloupá-li se někdo do nepřátelských měst, není to loupež, nýbrž vítězný vpád. A bude-li tam dole v Praze stát náhle císařský stan v plamenech, tak asi neřekne Vaše Veličenstvo, že Käsebier je palič, nýbrž horká hlava.“ Kischův příběh je rozvinutější a nepočítáme-li kompars, má dvojnásobek postav. Táhne se jím i druhý motiv: Friedrichův maršál Keith má za pobočníka převlečenou dívku, která v prvním jednání zbožňuje hrdinu krále a přezírá Käsebiera, zatímco ve třetím jednání pouští krále k vodě a projevuje zájem (marně) o hrdinu Käsebiera. Kisch tím zdvojuje problematiku hodnoty a nehodnoty, zdánlivé hodnoty a zdánlivé nehodnoty – a také bohatěji naplňuje situace třetího dějství.

Znamení situací obrát ve druhém dějství je konverze tajného ve chvíli, kdy se zdá, že zatkne Käsebiera. Kisch: „Byl jsem až dodnes ve službách rakouské výzvědné služebny... Kdybyste snad mohl pro mne ztratit slovíčko, aby mne dnes večer angažovali Prusové...“. Němec: „No... mohl byste třeba tam u vás... říct, že... že už dávno s vámi spolupracuji... a že vám předávám jisté informace... z přesvědčení! Ne za peníze!... a že bych mohl pracovat... že bych rád pracoval pro vaši stranu.“

Divadelní soubory mají tedy na dané téma k výběru dvě zpracování. Němcovo anekdotičtější, lehčí, a Kischovo bytelnější a politicky ostřejší. Zároveň i složitější a patrně na autorských poplatcích dražší.

Jiří Hraše

VILIAM KLIMÁČEK HYPERMARKET

Viliam Klimáček

Současný slovenský dramatik a spisovatel Viliam Klimáček, narozený 14.9.1958, vystudoval medicínu, do roku 1993 pracoval na kardiologické jednotce v Bratislavě. Již během studií a lékařské praxe se věnoval divadlu. V roce 1985 založil spolu se Zuzanou Benešovou a Ivanem Mizerou slavné bratislavské divadlo GUnaGU. Vzniklo původně za účelem realizace hry *Vestpoketka* s tím, že se mělo po Vestpoketce programově rozpustit. Leč spontánní přijetí tohoto literárního kabaretu způsobilo, že se divadlo nerozpadlo, ale spolu s divadlem Stoka se stalo platformou experimentálních divadelních aktivit a jakýmsi postgeneračním modelem nového divadla. Viliam Klimáček je v GUnaGU autorem, režisérem i hercem. Má na svém autorském kontě více jak 20 divadelních her a scénářů, píše rozhlasové hry, ale je i oceňovaným prozaikem – např. *Panic v podzemí* (1997), „bratislavský“ *Váňa Krutov* (1999) či nejnovější román *Nada má čas*. Klimáček je začasté přirovnáván k Vonnegutovi či Vianovi pro černý humor a všudypřítomné fantaskní motivy zobrazující tagikomičnost doby a osudu. Klimáčkova tvorba je obdivuhodná pro autorovu nezměrnou imaginaci. Ironické pohrávání si s žánry a velkými dějinnými tématy řadí jeho práce k postmoderní literatuře.

V českém prostředí je Viliam Klimáček znám nejméně jako několikanásobně oceněný autor v soutěžích o cenu Alfréda Radoka za nejlepší původní českou nebo slovenskou hru. Poprvé ji získal v roce 1994 za hru *Nuda na pláži* (text hry viz SaD 2/1994), o rok později za hru *Mária Sabína* (text hry viz SaD 2/1995). K posledním oceněným patří i *Hypermarket* (2. cena za rok 2002 – text viz SaD 4/2003). V časopise Svět a divadlo (SaD) lze nalézt i texty těchto dalších Klimáčkových her: *Čechov – boxer* (SaD 3/2001), *Gotika* (SaD 3/1996), *Eva Talin* (SaD 2/1997), *Loj* (SaD 3/1992) a ve spoluautorství Ivana Mizery hru *Dobro došli* (SaD 2/1993).

Hypermarket

Osoby: 2 muži (Peter – 60 let, Ian – 30 let) a **3 ženy** (Eva – 20 let, Karin – 27 let, Anna – 55 let).

Místa děje: Hala hypermarketu, studio dabingu, výpadovka, videoslužba v Peterově bytě, byt Karin, kavárna, byt Anny, výtah.

Obraz 1. Hala hypermarketu. Ian, vedoucí pracovník v dokonalém obleku, přijímá bývalého estébáka Petera do zaměstnání v hypermarketu, do strážní služby. Instruuje ho, na jaké zákazníky je třeba dávat zvláště pozor, upozorňuje ho na nutnost diskrétního jednání, aby hypermarket nepřišel o zákazníky, a dává mu podmínku – nechytí-li do třech dnů zloděje, bude propuštěn.

Eva znuděně prodává cedéčka, Karin má nasazená sluchátka na uších, poslouchá hudbu a tančí při tom. Eva se zlobí, že Karin chodí již měsíc poslouchat stejné cedéčko, ale stejně si je nikdy nekoupí. Vejde Ian a nepozorován sleduje obě ženy. Poté vyčítá Evě nevhodné chování k zákaznici, o které se z jeho úst dozvídáme, jak se jmenuje a že chodí do hypermarketu poslouchat Vivaldiho již celý rok, že je herečkou bez angažmá a také matkou tříměsíčního syna. Po krátké výměně názorů Ian Evě sdělí, že zákaznice je jeho manželka. Eva je přeložena do oddělení potravin, do přípravny masa.

Ian připomíná Peterovi podmínku, na jejíž splnění mu zbývá již pouhý den. Eva kouří v lednici s masem „trávu“ a je zde přistižena Peterem. Vzápětí přichází Ian a ucítí kouř. Eva je na místě propuštěna a Peterovi Ian počítá její přistižení jako odhalení zloděje. Při výměně názorů Evy a Iana se dozvídáme, že podivné jméno Ian dostal od svého otce, který zbožňoval zpěváka beatové skupiny Jettro Tull Iana Andersona. Eva se Iana ptá, proč se stydí za svou ženu, když ji miluje. Ian na to reaguje výhrůžkou, že zařídí, aby v žádném obchodě nedostala práci. Eva na to opáčí, že nevyhazuje ji, ale chce se zbavit své ženy. Když Peter na Ianův příkaz vyhazuje Evu z obchodu, sebere Ian ze země nedopalek jointu a dokouří jej.

2. Dabing. Karin dabuje smýčku telenovely. Nedaří se jí a je neustále přerušována režii. V obrazovém záznamu vidíme v jedné z rolí Iana. V jedné z filmových replik se říká, že otec znásilnil svoji dceru, když ze salonu zněla Vivaldiho hudba. Režisér při přerušení oznamuje Karin, že na ni čeká matka a žádá ji, aby to s ní rychle vyřídila. Anna, matka Karin, se snaží s dcerou navázat kontakt. Má obavu, aby se Karin nerozvedla, neboť v novinách se obje-

vila zpráva, že se poprala se svým manželem. Karin o její péči nestojí a vyčítá jí jednání, které poznamenalo její dětství, dospívání a hereckou kariéru (matka dělala vše proto, aby se Karin stala dětskou hereckou hvězdou, a to na úkor přirozeného vývoje a vztahů v rodinném zázemí). Karin přikládá vinu za pobabraný život své matce a nemůže jí to odpustit. Neslyší ani na to, když jí matka sdělí, že je nemocná, že jí lékaři dávají rok a půl života. Trvá na tom, aby k nim Anna nechodila, jen jí slíbí, že jí zatelefonuje.

3. Výpadovka. Eva ve vyzývavých šatech osloví Iana, který zastavil auto na místě, kde se nabízí děvčata kolemjedoucím. Ian Evu nepozná, ona jeho ale ano a připomene mu, že jí vyhodil z hypermarketu. Eva chce odejít. Ian ji pohladí a vysvětluje, že se mu rozbilo auto. Eva mu nevěří a posílá jej pryč. Při krátké výměně názorů se Ian na Evu rozvzpomene. Eva mu líčí, co dělala po odchodu z hypermarketu. Mj. pracovala pro encyklopedii podnikatelů. Při průzkumných rozhovorech ji každý čtvrtý chtěl dostat do postele. Tahle práce byla jen můstkem k tomu, že skončila jako prostitutka na výpadovce. Eva Iana vzrušuje. Jdou spolu do auta. Ian si s ní chce užít a ona je k tomu svolná, byť je její slovní jednání k Ianovi nevybíravé a tvrdé. Dříve než dojde ke styku, kopne Eva Iana do rozkroku a odejde.

4. Videoslužba. Anna navštíví Petera, který doma provozuje videoslužbu. Žádá ho o přepis starého rodinného filmu na videokazetu. Anna i Peter vzpomínají na své někdejší manželské partnery. Anna mj. i formou básní, které psala svému muži a balila mu je do prádla, když odjížděl na časté služební cesty. Dozvídáme se, že ji muž podváděl a že se bála každou noc jeho nadměrné sexuální aktivity. Křičela přitom a muž používal Vivaldiho, aby přehlušil její křik a sousedí jej neslyšeli. Anna odejde s kopií filmu a Peter si uloží potajmu provedený audiofonní záznam jejího hovoru mezi stovky dalších.

5. Interview. První rozhovor probíhá mezi Ianem a Karin. Vyplývá z něj, že Karin je v užším castingovém výběru na roli prostitutky ve filmu Nina von Autobahn. Ian jí slíbí, že jí sežene nějakou prostitutku, aby jí dopomohla k větší autenticitě a vyhrála casting.

Druhý „rozhovor“ je zprostředkovaný telefonním záznamníkem. Ozývá se z něj Ian a činí Karin divoké sexuální návrhy. Karin pouští další záznam, ale jakmile zjistí, že ji volá matka, ihned záznamník přepne. Ozývá se znovu Ian a v závěru sděluje „*Sehnal jsem ji. Zítra ve tři v naší kavárně. Pa.*“

Třetí rozhovor se odbývá v kavárně mezi Karin a Evou. Přítomný je i Ian. Eva se dělí s Karin o své zkušenosti a líčí jí své otřesné zážitky se zákazníky, včetně případu, kdy se jeden ze zákazníků uspokojoval tím, že jí do pochvy vkládal různé předměty, až v jejích útrobách zůstaly potápěčské hodinky, které se nepodařilo vyndat ani lékařům a které kdesi v jejich útrobách stále tika-jí.

6. Videoslužba. Peter si přehrává kazetu se zvukovým záznamem situace, kdy Ian vyhodil Evu z hypermarketu. V tom přichází Ian s videokazetou. Netušil, že ve videoslužbě připadne na Petera. Z dialogu se dozvídáme, že Ian již nepracuje v hypermarketu, zejména však o Peterově zálibě v záznamech hovorů a jeho estébácké praxi. Peter vytrhne Ianovi vidokazetu z rukou. Ian se brání, ale Peter ho odzbrojí policejním hmatem a přehrává videozáznam. Je na něm rodinná vánoční idyla. Ta je však záhy vystřídána záběry Evy na mořském břehu, která zde Ianovi předvádí soukromý striptýz. Ian žádá Petera o kopii této části filmu. Peter ho napadne a zbije a chce od něj vědět, kde najde Evu a co jí Ian udělal. Ten říká, že jí nic neudělal, že se sbalila a odešla, jen tak. Peter začne být smířlivý a nalije oběma vodku. Vyjeví Ianovi, že Eva je jeho dcera. Vzpomíná na její dětská a teenagerská léta plná problémů nezvladatelného dítěte. Přiznává, že je z ní na dně. Aby Eva ponížila vlastního otce, začala „šlapat chodník“ před hypermarketem, aby viděl každé auto, které u ní zastavilo. Peter v opilosti pouští filmový záznam šestileté Evy a svěruje se, že si kdysi myslel, že ho dá se ženou znovu dohromady, když budou mít dítě. Nakonec konstatuje, že nic nedovede rozdělit manžele víc, než vlastní děcko.

7. Casting. Anna ve svém pokoji medituje – loučí se se životem. Říká, že je jí už všechno jedno, i to, že ji nebere vážně ani vlastní dcera. Dnes dělá všechno naposledy. Naposledy si i zanádá na ty, kterým nedovedla odmítnout zaměstnání v hypermarketovém rozhlase: „...*Nevadí vám, že dnes svým krásným hlasem (...) dáváte legitimitu tak pragmatickému místu, jako je oltář průměrných snů – současný hypermarket?! (...) Měla jsem jí říct – vyserte si oko, paní redaktorko, ale z něčeho žít musím!*“

Eva nastoupí do výtahu. Z reproduktorů slyšíme hlas Anny, oznamující, že casting do filmu Nina von Autobahn začne za pět minut. Do výtahu přistoupí Ian a dozvídá se, že Eva jde na casting. Ian Evě sdělí, že se s ním Karin rozvádí. Nemá teď ani ji, ani Evu. Eva chce uspět za každou cenu v castingu a vyzve Iana, aby jí dělal agenta. Ian ji následuje.

Peter odpovídá na otázky novinářů: „*Co říkám tomu, že moje dcera hraje ve filmu Nina ze silnice? Ona byla vždycky taková nezvládnutelná. (...) Kdo nebyl v televizi, neexistuje. Nevím, jaká je Eva ve skutečnosti. Do sedmi let jsem o ní věděl všechno. Pak se mezi nás dostala nějaká skleněná stěna. Určitě*

není typická ta ... ze silnice. Dělala to jen půl roku. Heleďte, já se taky netajím s tím, že jsem byl estébák. Dělal jsem sledovačku. Byla taková doba. Jednou jsem sledoval pana Havla, to ještě nebyl prezidentem, měli tajné setkání v Tatrách, že jako na čerstvém vzduchu. (...) Potom mi na stanici připálil cigaretu a sirky nechtěl vrátit. Něco mi říkalo, schovej si je! (Vytáhne krabičku zápalek.) Ted' jsem rád, že máme demokracii. Že v ní mají šanci i béčka. Že já, bývalý estébák dávám rozhovor pro prestižní časopis. A že moje dcera, bývalá prostitutka, je umělkyně. Že se u toho plamene, který oni tehdy zapálili v Tatrách, můžeme dnes ohřívát i my, poražení a ponížení. Že se s námi znovu počítá. Že nám opět podávají ruce. Že zase pomalu přichází náš čas.“

Anna má na uších sluchátka jako v dabingovém studiu a dívá se na stěnu, kde se promítá filmový záznam jako v 2. obraze. Jsou na něm Karin a Ian v prudké hádce, házejí po sobě předměty, chvílemi se perou. Zvuk neslyšíme. Anna oba „dabuje“ tónem lásky a porozumění. V závěru se ve filmu objeví velký detail rozrušené Karin a Anna jí vkládá do úst slova lásky dcery k matce, vděčnosti a ujištění, že chce s matkou strávit její poslední dny.

Karin projektuje budoucnost svého syna jako počítačového programátora. Dozvídáme se, že se rozvádí, prodává dům a stěhuje pryč. Mezi tím zvoní mobilní telefon. Karin hovory nebere, ale poslouchá vzkazy. Ty jsou od Iana. Jsou to zoufalé výkřiky manžela v rozvodové situaci, v nichž se promítá obava z izolace od jeho syna. Ian mimo jiné vzkazuje, že koupil malému třicet autíček, že mu je bude po jednom posílat, že když mu je Karin nedá, stejně se k němu alespoň jedno dostane. Poslední vzkaz není od Iana, nýbrž z nemocnice. Neznámý hlas oznamuje, že měl Ian autohavárii a žádá, aby se Karin ozvala.

8. Hala hypermarketu. V hypermarketu se koná autogramiáda. Eva jako představitelka titulní role ve filmu Nina ze silnice jde za Ianovy asistence podepisovat kazety. Ian zde potká Petera. Ten si zřídil vlastní soukromou bezpečnostní agenturu a holedbá se, že zajistil, aby se v hypermarketu nekradlo. Z reproduktorů se ozve hlas Anny. Nejdříve slyšíme pozvání na blížící se autogramiádu, podruhé se ozve jako mimořádné hlášení. Anna v něm chce naposledy promluvit k zákazníkům a počne recitovat staročínskou poezii. Dojde ke zjištění, že Anna opustila nemocnici s cílem vykonat své poslední věci a že se zamkla v rozhlasovém studiu hypermarketu. Její hlášení ohrožuje chystanou autogramiádu. Peter se snaží situaci vyřešit. Na Ianovo naléhání činí různé kroky, naposledy nechá přivolat zámečníky, aby otevřeli dveře studia. Dříve než dojde k zásahu zámečníků, Anna říká: „*Jsem ráda, že jsem vás oslovila. Že vám budu poslední chvíle života zpříjemňovat poezii ... poslední chvíle života, chápete, co to znamená?*“ Její slova pochopí zákazníci po svém. Vypukne panika, ozvou se hlasy, že je v hypermarketu bomba. To je spouštěcí moment k rabování. Anna vidí oknem studia, co se děje a uvědomí si, co způsobila. Vysvětluje, jak byla její slova míněna a prosí, aby se zákazníci uklidnili. Nakonec pustí několikrát za sebou gong a říká: „*Vyserte si oko!*“ Hluk paniky postupně utichá. Přichází Eva a v náručí drží desetikilové balení mražených hranolků. Má je ledabyle ukryté pod tričkem. Z reproduktorů je slyšet zvuk vypáčených dveří, výkřik Anny a nastane ticho.

Přichází Peter a nabízí Evě smír. Ta ho odmítá. Dojde k prudké výměně názorů. Eva otci mj. vyčítá, že zapříčinil smrt její matky, neboť ji udal za to, že si psala se svým bratrem, který emigroval do německého Mnichova. A také, že ji museli pohřbit cizí lidé, protože Peter byl na akci v Tatrách. Hádka vrcholí tím, že Peter chce, aby Eva vrátila nakradané věci. Eva již sama některé, jako např. šroubovák, mýdlo, baterku odhodila, ale nechce se vzdát mražených hranolků. Nastane o ně tahanice. Peter zvedne z podlahy Evou odhozený šroubovák a bodne ho do pytle s hranolkami, který Eva brání na svém břiše. Pytel se roztrhne a sypou se z něj hranolky. Naposledy spadne prázdný plastový obal na podlahu a na Evině břiše se objeví rostoucí červená skvrna. Eva poklesne na zem. Peter hystericky volá, že ho Eva vydírala, ukradla šroubovák a chtěla ho zabít, že byla zuřivá, že měla heroinový absták. Přiběhnoucí Ian říká: „*Vy idiote! Už rok je čistá!*“ Eva ze sebe vypraví poslední slova: „*Už ... netikají...*“ Ian vezme Evu do náruče a spolu s Peterem ji odnáší, aby ji dopravili co nejrychleji Ianovým autem do nemocnice.

Na to opakovaně zazní zpráva z nemocnice o Ianově autohavárii. Přichází Karin s papírovým pytle a pomalu z něj začne vytahovat Ianovy osobní věci. Z telefonu se ozve další zpráva z nemocnice o tom, že Evu a Petera ope- rovali, že je jejich stav stabilizovaný a že Ian při nehodě zemřel. Karin vytahuje z pytle autíčka, které Ian koupil synovi. Z reproduktorů hypermarketu se ozývá informace o slevě na zboží, pozvání na ochutnávku bujónu v oddělení lahůdek a přání dobrého dne.

Hra Viliama Klimáčka Hypermarket vyšla tiskem ve slovenštině v časopise Svět a divadlo č. 4/2003.

Dramaturgický pozorník připravil a napsal

Milan Strotzer